
**”KUUNTELU JA EMPAATTINEN YMMÄRRYS
HELPOTTIVAT OMAA AHDINKOA”**

Asiakkaiden kokemuksia ehkäisevästä perhetyöstä

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Hämeenlinna, Lahdensivu

Kevät 2015

Johanna Merioja

Alina Tamsi

Anni Virtanen

HÄMEENLINNA

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen kasvatus

Tekijät	Johanna Merioja Alina Tamsi Anni Virtanen	Vuosi 2015
Työn nimi	”Kuuntelu ja empaattinen ymmärrys helpottivat omaa ahdinkoa” Asiakkaiden kokemuksia ehkäisevästä perhetyöstä	

TIIVISTELMÄ

Tämän laadullisen tutkimuksen tehtävänä oli kartoittaa Etelä-Suomessa sijaitsevan kunnan ehkäisevän perhetyön piirissä vuonna 2014 olleiden asiakkaiden kokemuksia saamastaan palvelusta sekä sitä, miten se on muuttanut perheen arkea. Tavoitteena oli myös kerätä tietoa ehkäisevän perhetyön tarjoaman tuen saatavuudesta ja riittävydestä sekä samalla tuottaa hyödyllistä tietoa perhetyöntekijöille heidän omaan työhönsä. Lisäksi halusimme kartoittaa perheiden käsityksiä ehkäisevästä perhetyöstä.

Aineisto kerättiin kyselylomakkeella sekä teemahaastatteluilla, jotka analysoitiin teemoittelulla ja aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Seitsemän perhettä vastasi kyselyyn, joista lisäksi kolmen perheen vanhempaa haastateltiin henkilökohtaisesti. Kysely toteutettiin joulukuussa 2014 ja haastattelut tammikuussa 2015.

Opinnäytetyön teoreettisena viitekehyksenä olivat aiheeseen liittyvä kirjallisuus ja aikaisemmat tutkimukset. Teoriaosuudessa käsiteltiin perhettä ja vanhemmuutta sekä siihen liittyviä haasteita. Näiden jälkeen avattiin perhetyön kokonaisuutta, josta siirryttiin tarkastelemaan ehkäisevää perhetyötä.

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että palveluun ollaan kunnassa pääosin erittäin tyytyväisiä. Nopeaa pääsyä palvelun piiriin pidettiin erityisen hyvänä ja tärkeänä asiana. Jotkut vanhemmat tunsivat aluksi pelkoa ja häpeää palvelun vastaanottamisesta, mutta ajatukset muuttuivat työskentelyn aikana positiivisemmiksi. Ehkäisevä perhetyö vaikuttaisi olevan hyvin tärkeää perheiden ongelmien ehkäisyssä ja vanhemmuuden tukemisessa. Kyseistä palvelua tulisi tuoda vielä enemmän näkyviin niin sanotun matalan kynnyksen palveluna, jotta perheet osaisivat hakea apua ajoissa, ennen ongelmien kasaantumista suuremmiksi.

Avainsanat perhe, vanhemmuus, perhetyö, ennaltaehkäisevä perhetyö, varhainen tuki

Sivut 52 s. + liitteet 9 s.

HÄMEENLINNA
Degree Programme in Social Services
Sociopedagogical Education

Authors	Johanna Merioja Alina Tamsi Anni Virtanen	Year 2015
Subject of Bachelor's thesis	"Listening and empathic understanding helped my distress" Clients' experiences of the preventive family work	

ABSTRACT

The aim of this qualitative study was to map out clients' experiences of preventive family work and how it has changed the families' lives. The study was implemented in a municipality in Southern Finland in 2014. The aim was also to collect information about the availability and sufficiency of the support that preventive family work provides and at the same time bring forth information that would help family workers in their work.

The material was collected with a questionnaire and thematic interviews which were analysed by thematizing and using inductive content analysis. Seven families answered the inquiry and the parents of three families were also interviewed personally.

Literature associated with the subject and earlier researches were used as the theoretic frame of reference in the thesis. First, the theoretical part discusses family and parenthood and the challenges related to it. Then, family work as a whole is examined, and finally, the focus is on the preventive family work.

Based on the research results, the respondents are mainly very satisfied with the service in the municipality. Fast access to the services was considered especially good and an important matter. Some of the parents felt fear and were ashamed to receive the service at first, but the thoughts changed into more positive during the process. Preventive family work seems to have a very important role in preventing problems in families and in supporting parenthood. This service should be made more visible as a low-threshold service, in order that the families would be able to seek help in time, before the problems start to accumulate.

Keywords family, parenthood, family work, preventive family work, early support

Pages 52 p. + appendices 9 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	PERHE JA VANHEMMUUS.....	2
2.1	Perheen määrittely.....	2
2.2	Vanhemmuus.....	4
2.3	Vanhemmuuden haasteet ja niissä tukeminen.....	5
3	PERHETYÖ	8
3.1	Perhetyön historiaa.....	9
3.2	Lainsäädäntö ja sopimukset	11
3.3	Perhetyön monimuotoisuus.....	12
3.4	Perhetyön painotukset ja käyttöteoriat	13
3.5	Vuorovaikutuksen merkitys	15
4	EHKÄISEVÄ PERHETYÖ	16
4.1	Prosessikuvaus	17
4.2	Työmuodot	20
4.3	Varhaisen tuen merkitys.....	21
5	AIEMMAT TUTKIMUKSET JA KEHITTÄMISOHJELMAT.....	22
6	TUTKIMUSTEHTÄVÄ.....	25
7	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	25
7.1	Aineiston hankinta.....	26
7.2	Aineiston analyysi	28
7.3	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	30
8	TULOKSET	31
8.1	Asiakkuuden alkaminen	32
8.1.1	Asiakkaiden käsityksiä ehkäisevästä perhetyöstä	33
8.1.2	Perheiden odotukset avun suhteen.....	33
8.1.3	Aloittamiseen liittyvät tunteet ja vaikutelma työntekijöistä.....	34
8.2	Työskentely perheessä.....	35
8.2.1	Ajatuksia ensimmäisestä tapaamisesta	35
8.2.2	Saatu apu	36
8.2.3	Muutokset arjessa	37
8.2.4	Yhteistyö perhetyöntekijöiden kanssa.....	38
8.3	Asiakkaiden palaute palvelusta	38
8.3.1	Tuki ja sen riittävyys	39
8.3.2	Ajatuksia palvelun kehittämisestä	41
9	JOHTOPÄÄTÖKSET	41

---

10 POHDINTA.....	45
LÄHTEET	49

Liite 1	Saatekirje
Liite 2	Kyselylomake
Liite 3	Teemahaastattelu

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön lähtökohtana oli opinnäytetyön tekijöiden kiinnostus ehkäisevää perhetyötä kohtaan. Yhteistyökumppaniksi saatiin Etelä-Suomessa sijaitseva kunnallinen ehkäisevää perhetyötä ja lastensuojelun avohuollon perhetyötä toteuttava yksikkö. Työelämän kanssa käytyjen keskusteluiden pohjalta esiin nousi tarve kuulla asiakkaiden kokemuksia ehkäisevästä perhetyöstä ja varhaisen tuen saamisesta, sillä ehkäisevän perhetyön luonne on muuttunut hiljattain kyseisessä kunnassa työntekijävaihdosten myötä. Opinnäytetyön aihe koettiin mielenkiintoiseksi ja tärkeäksi, sillä työntekijöiden vaihtumisen jälkeen ehkäisevän perhetyön yksikössä ei ole teetetty asiakastytyväisyykselyitä.

Aihe on yhteiskunnallisesti erityisen tärkeä muun muassa kasvavien lastensuojelun asiakkuuksien vuoksi, mikä puolestaan kertoo perheiden kasvavasta tuen tarpeesta. Ehkäisevän perhetyön avulla pyritään vastamaan lapsien ja lapsiperheiden ongelmiin, ennen kun ne kriisiytyvät suuremmiksi ja perheille hallitsemattomiksi. Ehkäisevällä perhetyöllä on mahdollisuus ehkäistä lastensuojelun asiakkuuksia ja näin ollen vähentää myös lastensuojelun taloudellisia kuluja. Ei pidä myöskään unohtaa, että ihmisten hyvinvointia voidaan lisätä ehkäisevän työn avulla.

Tutkimus on myös ajankohtainen. Uuden sosiaalihuoltolain myötä palveluiden painopiste siirtyy erityispalveluista peruspalveluihin eli toisin sanoen korjaavasta työstä ehkäisevään työhön. Tutkimuksessa halutaankin tuoda esille ehkäisevän työn merkitys, joka on ollut tänä päivänä paljon esillä yhteiskunnallisessa keskustelussa.

Teoriaosuus on koottu johdonmukaisesti eteneväksi niin, että peruskäsitteet on avattu ennen tarkempaa perehtymistä aiheeseen. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys koostuu perheen, vanhemmuuden ja perhetyön määrittelystä. Opinnäytetyössä avataan myös vanhemmuuden haasteita ja tukemista sekä varhaisen tuen merkitystä. Ehkäisevää perhetyötä ei ole mahdollista erottaa perhetyöstä, sillä se on yksi perhetyön muodoista. Tämän vuoksi aluksi avataan perhetyön kokonaisuutta, kunnes siirrytään käsittelemään ehkäisevän perhetyön prosessia ja työmuotoja. Lisäksi kerrotaan ehkäisevään perhetyöhön liittyvistä aiemmista tutkimuksista ja kehittämishjelmista.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää asiakkaiden kokemuksia ehkäisevästä perhetyöstä, sen saatavuudesta ja riittävydestä sekä varhaisen tuen saamisesta. Tutkimuksessa haetaan vastauksia siihen, millaisena perheet kokevat ehkäisevän perhetyön prosessin ja miten ehkäisevä perhetyö on muuttanut perheen arkea. Toivomme myös, että tutkimustulokset tuovat arvokasta tietoa perhetyöntekijöiden käytännön työhön sekä yleisesti perhetyön kehittämistyöhön.

Tutkimustieto kerättiin kyselylomakkeilla, jotka lähetettiin postitse tai sähköisesti ehkäisevän perhetyön piirissä vuonna 2014 olleille asiakkaille. Lisäksi haastattelimme osaa kyselylomakkeeseen vastanneista henkilökohtaisesti, täydentääksemme tutkimustuloksiamme. Tutkimuksemme kohderyhmänä olivat ehkäisevää perhetyötä saaneiden perheiden vanhemmat, joista tutkimuksesamme käytetään vaihtelevasti myös nimitystä asiakkaat.

Ehkäisevästä perhetyöstä kuullaan käytettävän myös nimitystä ennaltaehkäisevä perhetyö. Kyseisessä kunnassa perhetyöntekijät pyrkivät kuitenkin pääsemään irti pitkästä ja ehkä hieman jopa leimaavasta sanasta ”ennaltaehkäisevä”, joten he käyttävät nimitystä ehkäisevä perhetyö. Tämän vuoksi olemme päätyneet käyttämään opinnäytetyössämme käsitettä ehkäisevä perhetyö.

2 PERHE JA VANHEMMUUS

Perhe ja vanhemmuus ovat keskeisiä asioita perhetyössä ja ne ovat osa perhetyön teoriapohjaa. Luvussa 2.1 määritellään perhettä ja siihen liittyviä ja vaikuttavia tekijöitä. Luvussa 2.2 kerrotaan mitä vanhemmuus on, kuinka se muotoutuu ja mikä siihen vaikuttaa. On tärkeää avata nämä käsitteet, sillä ehkäisevässä perhetyössä työskennellään vahvasti perheen ja vanhemmuuden ympärillä. Vanhemmuuden haasteisiin ja niissä tukemiseen perehdytään luvussa 2.3.

2.1 Perheen määrittely

Perhettä on vaikea määritellä yksiselitteisesti ja sen määritelmä vaihtelee eri aikoina yhteiskunnallisesti ja kulttuurisesti. Jokainen meistä on jonkun perheen jäsen, vaikka asuisikin yksin. Perhesuhteisiin liitetään biologisuuden lisäksi usein hoivan ja huolenpidon velvollisuus, mikä erottaa perhesuhteet ystävyys-suhteista. Yleisesti ajatellaan, että perheen perustana on parisuhde, johon syntyy lapsi. Perhebarometrin (2007) vastaajista 91 prosenttia oli sitä mieltä, että perhettä määrittää biologinen sukulaisuus. (Rönkkö & Rytönen 2010,10, 23–26 .)

1600-luvulla perheeseen, tai oikeastaan ruokakuntaan katsottiin kuuluvan sekä sukulaiset että palvelusväki. Vähitellen 1700-luvulla perhe-käsite alettiin liittää biologisiin sukulaisiin. Tuolloin lasten ajateltiin olevan vanhempiensa omaisuutta ja työvoimaa, ja niitä syntyi niin paljon kuin luoja soi. Kaupungistumisen myötä alettiin perhekeskeisemmäksi ja perheen todellinen rakentaminen alkoi 1800-luvulla, jolloin keskiluokka nosti perheen ihannoinnin yhteiskunnalliseksi tukipylvääksi. Näin syntyi moderni ydinperheihanne, joka vakiintui 1920–30-luvulla. Samaan aikaan myös lapsuus alettiin käsittämään erillisenä elämänvaiheena, jolloin lapsi loittoni aikuisten maailmasta ja sai elää lapsen elämää. (Rönkkö & Rytönen 2010, 11–13.)

Perinteisen ydinperheen lisäksi nykyään on myös hyvin monimuotoisia perheitä. Suomessa suurperhe tarkoittaa perhettä, jossa on vanhempien lisäksi vähintään kolme lasta. Laajennettu tai kolmen sukupolven perhe tarkoittaa perhettä, jossa samassa taloudessa asuu vanhempien ja lasten lisäksi muitakin sukuun kuuluvia henkilöitä, kuten isovanhemmat. Perhepiireiksi kutsutaan erillään asuvien ihmisten ryhmittymiä, joita ovat esimerkiksi uusperheet. (Rönkkö & Rytönen 2010, 15–16.)

Tilastokeskuksen määritelmää perheestä voidaan pitää yhtenä virallisena perheen määritelmänä. Sen mukaan perhe koostuu samassa taloudessa asuvista avio- tai avopuolisista tai parisuhteen rekisteröineistä ja heidän lapsistaan, jommastakummasta vanhemmasta lapsineen sekä avio- tai avoliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa olevista henkilöistä, joilla ei ole lapsia. Nykyään on myös niin sanottuja sateenkaariperheitä, joita ovat esimerkiksi homo- tai lesbovanhempien perheet tai useamman kuin kahden vanhemman perheet. Monet eri perhemuodot ovat normalisoituneet nykypäivänä, vaikka perinteinen ydinperhe onkin pysynyt keskeisenä perheihanteena. (Rönkkö & Rytönen 2010, 16–17.)

Oikeus- ja perhepolitiikka määrittelevät myös perheitä. 2000-luvulla Suomessa perhe ei oikeudellisesti enää ole instituutio, vaan erilaisten perhesuhteiden kokonaisuus. Perheyhteisön tilalle on tullut yksilöllisyyttä korostava malli sekä tasa-arvo, mikä näkyy muun muassa 1986 toteutuneessa vapaan avioeron mahdollisuudessa. Suomessa perhekäsitykset ovat muuttuneet liberaalimmiksi. Lisäksi maahanmuuttajat tuovat mukanaan vaikutteita omasta hieman perhekeskeisemmästä kulttuuristaan. (Rönkkö & Rytönen 2010, 19.)

Muun muassa sukulaisuus ja lailliset sopimukset sekä runsaat rutiinipitoiset ja pitkäkestoiset vuorovaikutustilanteet erottavat perhesuhteet muista ihmissuhteista. Perhesuhteet ovat myös kiinteämpiä ja perheen sisällä uskalletaan näyttää sellaisiakin tunteita joita ei muualla uskalletaisi. Tämän vuoksi perhesuhteet usein pitävät niissäkin tilanteissa, joissa eivät esimerkiksi ystävyysuhteet kestäisi. Perheen sisällä tapahtuvaa ei kuitenkaan aina näytetä ulospäin ja kotihin voi kätkeytyä esimerkiksi väkivaltaa. Näiden kulissien vuoksi perheen arkeen on vaikeaa päästä sisään vaikuttamatta dynamiikkaan, jossa kaikki jäsenet vaikuttavat toisiinsa. (Rönkä & Kinnunen 2002, 6–7.)

Perheen rooli on muuttunut myös yksilökeskeisemmäksi siirryttäessä palveluja informaatioyhteiskuntaan. Perheenjäsenet haluavat toteuttaa omia elämänprojektejaan, eikä muun perheen toivota haittaavan niitä liikaa. Näin ollen myös yksilöillä muodostuu perheensä suhteen tiettyjä odotuksia. Entistä enemmän korostetaan myös lapsen etua ja oikeuksia. (Kettunen, Ihalainen & Heikkinen 2001, 50–51.)

Perheitä koskevat myös erilaiset lait, joita ovat muun muassa lapsilisälaki, päivähoitolaki, laki kotihoidontuesta sekä lastensuojelulaki. Sosiaalityössä puhutaan usein lapsen edusta ja oikeudesta biologiseen vanhempaan, mutta toisaalta otetaan huomioon myös tunnesuhteet. Perhettä ei voida siis määritellä pelkäs-

tään biologisuudella, vaan perhe on myös tunne ja kokemus. Tämän vuoksi ihmiset saattavat määritellä perheen monella tavalla. (Rönkkö & Rytönen 2010, 20, 22.)

Perhe on keskeisessä asemassa ihmisen elämässä. Suurin osa ihmisistä syntyy perheisiin ja on elämänsä aikana osallisena yhä useammassa perheessä. Perhettä tarvitaan eri tilanteissa ja se toimii elämän lähtökohtien mahdollistajana. Yhtälailla se voi tuottaa haasteita niin lapsen kuin vanhemmankin elämään. Haasteet puolestaan vaikuttavat perheen ilmapiiriin, vanhemmuuteen ja lapsuuteen. (Joronen 2011, 7.)

Perheen perustaminen kuuluu lähes kaikkien ihmisten tavoitteisiin jossakin elämän vaiheessa. Ihmisen hyvinvointi on usein suhteessa siihen, miten perheessä ja parisuhteessa voidaan. Ihmiset hakevat turvaa toisistaan ja perhearvot ovat vahvistuneet yhä tärkeämmiksi. Perheen dynamiikkaan vaikuttaa jokaisen perheenjäsenen välinen vuorovaikutus ja myös vanhemmuus näyttelee suurta osaa perheen muodostumisessa omanlaisekseen. (Rönkkö & Rytönen 2010, 22–23; Rönkä & Kinnunen 2002, 6; Törrönen 2012, 19.)

2.2 Vanhemmuus

Lapsi on edellytys vanhemmuudelle ja vanhemmuutta voidaankin arvioida roolikokoelmana. Vanhemmuus on yksi persoonan osa-alue, joka kuvaa vanhemman kokemusta suhteessa lapseen. Rooleja voi kehittää jatkuvasti ja vanhemmuus kypsyikin läpi elämän. Vanhemmuus on yksilöllistä, sillä se sisältää lapsuudessa sisäistettyä sekä aikuisuudessa opittua, koettua ja ymmärrettyä vanhemmuutta. (Kekkonen 2004, 25, 27.)

Äitiyttä ja isyyttä luodaan, opitaan ja kehitetään sosiaalisessa toiminnassa vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa, jolloin sitä voidaan pitää myös sosiaalisesti rakentuneena kulttuurisena ilmiönä. Se rakentuu tietoisesti tai tiedostamatta sukupolvien ketjussa toimintatapojen ja perinteiden kautta. Vanhemmat ohjaavat lapsiaan tiedostamatta yhdessäolon vuorovaikutustilanteissa, jolloin lapset oppivat vanhemmiltaan erilaisia tapoja ajatella ja toimia. Näillä asioilla on suuri merkitys lapsen maailmankuvan rakentumisessa ja elämäkokemusten tulkitsemisessa. (Kekkonen 2004, 25–26.)

Vanhemmuuteen kuuluu paljon muutakin kuin perushoiva ja huolenpito. Varhainen vuorovaikutus lapsen ja vanhemman välillä luo perustan lapsen terveille kasvuille ja kehitykselle. Vuorovaikutuksessa vanhemman kanssa lapsi oppii itsestään sekä yhdessäolosta muiden ihmisten kanssa. Lapsen kiintymyssuhteen muodostuminen vaatii riittävän perusturvan, sen että hänen tarpeistaan huolehditaan, tunteisiin vastataan ja annetaan aikaa. On tärkeää, että lapselle muodostuu tunneside vanhempaan tai muuhun hoitavaan aikuiseen jo varhain. (MLL n.d.a.)

Vanhemmuuteen voivat vaikuttaa myös oman lapsuuden aikaiset asiat, esimerkiksi perheen taloudellinen tilanne tai vanhemman päihde- tai mielenterveysongelmat. Tällöin vanhemmalta saatu aika ja tuki on voinut jäädä vähäiseksi. Myös yllättävät tapahtumat lapsuudessa, kuten läheisen sairaus, kuolema tai esimerkiksi vankeus voivat muuttaa lapsuuden kokemusmaailmaa. Kokemukset voivat myös kasvattaa ja ne on mahdollista kääntää voitoksi. (MLL n.d.b.)

Vanhemmuus voidaan nähdä myös vanhemman tapana suhtautua lapsen elämään. Se voi olla herkkyyttä tai vanhemman tapa ohjata lasta. Vanhemmuus voidaan näin tarkasteltuna jakaa neljään eri pääluokkaan: ohjaavaan, autoritaariseen, sallivaan ja laiminlyövään. (Joronen 2006, 47.)

Ohjaavan vanhemman vaativuus näkyy tukena, ei määräävänä tai vaativana. Hän on herkkä reagoimaan mutta samalla jämäkkä. Tällainen vanhemmuus on ihanteellista, sillä se vahvistaa lapsen itseluottamusta ja itsekontrollia. Autoritaariselta vanhemmalta puuttuu herkkyyys kohdata lapsi. Hän kontrolloi, vaatii ja määräälee lapsensa toimintaa ilman että olisi kiinnostunut siitä. Salliva vanhempi puolestaan on herkkä, muttei vaadi mitään lapselta vältellen yhteenottoja. Laiminlyövältä vanhemmalta puuttuu sekä vaativuus että herkkyyys. Lisäksi on olemassa demokraattista vanhemmuutta, jossa vanhempi on herkkä ja kohtalaisen vaativa, sekä riittävän hyvää vanhemmuutta, jossa lapseen kohdistuu jossain määrin kontrollia ja kiinnostusta. (Joronen 2006, 47–48.)

Vanhemmuus on usein hyvin herkkä aihe. Jokainen haluaa olla omalle lapselleen paras mahdollinen vanhempi. Vanhemmuus herättää paljon onnellisuuden tunteita, mutta joskus se voi aiheuttaa myös riittämättömyyden tai syyllisyydenkin tunteita. Tärkeää onkin tiedostaa, että kaikenlaiset tunteet ovat sallittuja ja niistä voi ja pitääkin puhua. Vanhemmuuteen kasvetaan yhdessä lapsen kasvaessa, ja joskus voi tuntua lohduttavalta, ettei kukaan ole täydellisen valmis kaikkiin vanhemmuuden mukanaan tuomiin asioihin.

2.3 Vanhemmuuden haasteet ja niissä tukeminen

Vanhemmuudessa kohdataan usein haasteita ja jotkut vanhemmista kaipaavat kasvatustehtävänsä enemmän tukea kuin toiset. Vanhemmat voivat etsiä vastauksia pulmallisiin tilanteisiin muun muassa keskustelemalla asioista oman kumppanin, ystävien ja omien vanhempien kanssa. Joskus apua ja tukea ongelmallisiin tilanteisiin saadaan perheen ulkopuolelta, esimerkiksi ehkäisevän perhetyön avulla.

Pienlapsiperheessä vanhempien tehtävät ovat vaativimmillaan ja samaan aikaan he luovat ja vakiinnuttavat asemaansa työelämässä. Vaikka naisten ja miesten välinen tasa-arvo on lisääntynyt, joutuvat naiset tinkimään vapaa-ajastaan ja työstään miehiä useammin lastenhoidon vuoksi. Tämän hetken keskeisiä haasteita ovatkin perheen ja työn sovittaminen yhteen, sosiaalisten ver-

kosten mureneminen sekä perherakenteen muutokset. Näihin asioihin vaikuttavat muun muassa avioerot ja välimatkat isovanhempiin. (Kettunen ym. 2001, 51; Rönkä & Kinnunen 2002, 5.)

Aikuisilla tulisi riittää aikaa ja energiaa vanhemmuuden ja parisuhteen lisäksi myös työhön ja vapaa-aikaan, joten lapsiperheissä tasapainoillaan monien paineiden keskellä. Työelämä heijastuu lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen, vanhemmuuteen sekä perhe-elämään. Stressin, ajanpuutteen ja uupumuksen vuoksi voimia ei aina riitä tarpeeksi toimimaan vanhempana. Lapset myös omalta osaltaan tuovat kotiin päivän kokemuksiaan sekä omalla tahollaan tasapainoilevat perheeseen, ystäviin, harrastuksiin ja kouluun tai päivähoitoon käytetyn ajan kanssa. Vaikka nykyisin kulttuuri- ja toimintaympäristö onkin luonut erilaisia mahdollisuuksia perheille, vanhempiin kohdistuu monenlaisia odotuksia ja asiantuntijoiden mielipiteitä, jotka saattavat usein olla ristiriitaisia. (Kettunen ym. 2001, 51; Rönkä & Kinnunen 2002, 4–5.)

Lasten iltahoito ja sairastuminen sekä pitkät työpäivät saattavat aiheuttaa ongelmia. Omat haasteensa lapsiperheeseen tuo myös toimeentulo, joka vaihtelee tuntuvasti riippuen lasten määrästä, käytettävissä olevista julkisista palveluista, tulonsiirroista sekä palkkatyössä käyvien perheenjäsenten määrästä. Joskus taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen niukkuus näkyvät kasautuneena huono-osaisuutena. Tämä tarkoittaa vähävaraisuutta, vähäistä sosiaalista tukea, heikkoja työelämäyhteyksiä sekä terveydellisiä vaikeuksia. Nämä puolestaan vaikuttavat henkiseen hyvinvointiin ja elinolojen puutteisiin, jotka vähentävät jatkuessaan lapsuuden hyvinvoinnin edellytyksiä ja voivat johtaa huono-osaisuuden ylisukupolvisuuteen. (Kettunen ym. 2001, 52; Törrönen 2012, 78.)

Käsitys sukupuolten välisestä työnjaosta ja koetusta oikeudenmukaisuudesta liittyy kotitöiden jakamiseen, joista sopiminen voi aiheuttaa riitoja. Pahimmillaan riidat vaikuttavat onnellisuuteen ja vanhempana jaksamiseen. Keskustelu onkin välttämätöntä, sillä kotitöitä tehdään perheenjäsenten tarpeiden tyydyttämiseksi. Kotitöiden tekeminen voi olla myös rakkauden osoitus tai lahja. Nämä seikat puolestaan lisäävät hyvinvointia. (Törrönen 2012, 53.)

Uupumus ja masennus näkyvät perheen ilmapiirissä ja arjessa sekä lasten kokemuksissa. Nämä asiat tulee ottaa vakavasti, koska niillä on laajat vaikutukset esimerkiksi parisuhteeseen, jossa haetaan yhteistä vanhemmuutta sekä henkistä ja seksuaalista kumppanuutta. Vanhemman masennus vaikuttaa myös lapsen itsetuntoon ja vuorovaikutustaitoihin, sillä he eivät saa tältä vastakaikua tunteilleen peilatussa tähän itseään. Masentuneen vanhemman elämänhallinta heikkenee, mikä puolestaan vaikuttaa yleisesti muuhun terveyteen ja yhteiskunnalliseen statukseen muun muassa työn saamisen vaikeutena. (Törrönen 2012, 92–93.)

Haasteita vanhemmuuteen voivat luoda myös muut erilaiset mielenterveydelliset ongelmat. Ongelmistaan huolimatta vanhemmat jaksavat kuitenkin usein keskittyä lapsiinsa ja suunnitella heidän tulevaisuuttaan. Vanhemmuuden sekä lasten kehityksen tukeminen ja mielenterveydellisten häiriöiden ehkäiseminen

ovat tarpeen tällaisissa tilanteissa. Vanhemmilla on oikeus saada tietoa palveluista. Tiedon välittäminen onkin tärkeää, jotta vanhempi osaa hakea apua ja tunnistaa myös lasten mahdollisia oireita. Vanhemmalle tulee tarjota erilaisia keinoja näiden seikkojen toteuttamiseen, sillä ne luovat pystyvyyden tunnetta ja toivoa tulevaisuuteen. (Johansson & Berg 2011, 16.)

Edellä mainittuihin seikkoihin tuleekin kiinnittää erityistä huomiota perheitä kohdattaessa ja tuettaessa. Vanhemmuus ja siinä esiintyvät ongelmat vaativat työntekijältä erityistä herkkyyttä ja kykyä tutkia omien perhe- ja vanhemmuuskäsityksiensä kautta, millaista on riittävä vanhemmuus. On myös tärkeää, että jokainen perheenjäsen kohdataan yksilönä tämän oma näkökulma huomioiden. Jokaisella perheeseen kuuluvalla on omanlaisensa käsitys ja kokemus perheestään ja hyvästä perhe-elämästä. Tähän vaikuttavat esimerkiksi yksilön sukupuoli, temperamentti tai elämäntilanne. Perheen dynamiikkaan vaikuttaa myös jokaisen perheenjäsenen välinen vuorovaikutus. (Rönkä & Kinnunen 2002, 5–6; Johansson & Berg 2011, 17.)

On kuitenkin monia tapoja yhdistää vanhemmuus, parisuhde ja työ, jotta perhe-elämä olisi hyvää. Hyvän perhe-elämän kriteerit ovat jokaisen perheen kohdalla yksilölliset ja joskus perheissä kaivataan ulkopuolista tukea niiden saavuttamiseksi. Perhe ja vanhemmuus herättävät voimakkaita mielipiteitä ja tunteita. Niin ikään ammattiauttajan omat lapsuuden kokemukset vaikuttavat perheiden kohtaamiseen ja muokkaavat hyvän perhe-elämän käsityksiä. (Rönkä & Kinnunen 2002, 5, 7.)

Perheen ja vanhemmuuden tuen tarpeen kartoittamisen avulla pystytään helpottamaan tai vahvistamaan perheenjäsenten jaksamista. Vanhemmuudessa jaksamiseen vaikuttaa arjen toimivuus. Eniten jännitteitä perheissä aiheuttavatkin parisuhdeasiat, vanhempien välinen työnjako muun muassa kotiaskareissa, vapaa-ajan käyttö ja taloudenhoito. (Törrönen 2012, 9–10, 51.)

Hyvinvointia ja terveyttä edistävän ammatillisen työn pääpaino on ennaltaehkäisyssä eli ongelmien varhaisessa havaitsemisessa ja tehokkaassa puuttumisessa. Perheiden parissa työskennellessä keskeistä on edistää lapsiperheiden arjen sujuvuutta ja elämänhallintaa asettumalla vanhempien kumppaniksi. Vuorovaikutus, yhteistyö ja kumppanuus ovat toimivia lähtökohtia yhteistyössä. Yhdessä etsitään kokemuksia, jotka kannattelevat antamalla uskoa, toivoa ja voimaa. (Joronen 2011, 9–11.)

Niin kodin sisäisten kuin ulkoistenkin vuorovaikutussuhteiden tukeminen on tärkeää. Yhteistyö päiväkodin kanssa antaa mahdollisuuksia saada tukea vanhemmuuteen, ja kasvatuskumppanuuteen pitäisikin panostaa. Luottamuksellisen suhteen luominen sekä vanhempien ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten välinen keskustelumahdollisuus ovatkin ensiarvoisen tärkeitä.

Usein ammattilaisen tuoma apu, esimerkiksi oman hetken tarjoaminen vanhemmalle, tuo helpotusta arjen keskelle. Yhdessä työntekijän kanssa voidaan miettiä päivärytmiä ja sääntöjä, jotka helpottavat lapsiperheen arjen hallintaa.

Keskusteleminen perheen ulkopuolisen ihmisen kanssa tuo uusia näkökulmia totuttuihin kaavoihin ja ajattelumalleihin, ja usein jo pelkkä keskustelu helpottaa vanhemman oloa ja selkeyttää ajatuksia. Puhua voidaan esimerkiksi lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvistä asioista, jotka askarruttavat vanhempaa. Vanhempia ohjataan ja kannustetaan erilaisten mahdollisten tukien piiriin. Tärkeää on pohtia perheen ja vanhempien omia voimavaroja ja panostaa niihin.

Koti sitoo yhteen perheen hyvinvointia ja arkea. Lasten tulevaisuuteen ja tasa-arvon toteutumiseen lapsuudenkodin olot ja perheen hyvinvointi ovat hyvin merkityksellisiä. Ne vaikuttavat myös vuorovaikutukseen yhteiskunnan kanssa. Hyvinvoinnin edellytyksiä lapsiperheissä turvaavat hyvä terveys, sukupolvisuhteet ja suhdeverkostot, kodin sisäinen työnjako, työ ja siitä saatu palkka. (Törrönen 2012, 9, 77.)

3 PERHETYÖ

Ehkäisevä perhetyö on yksi perhetyön muodoista, joten on tärkeää aluksi avata perhetyön kokonaisuutta. Tässä luvussa kerrotaan mitä perhetyö on ja mihin sillä pyritään. Luvussa 3.1 avataan perhetyön historiaa ja luvussa 3.2 lainsäädäntöä ja sopimuksia. Nämä luovat pohjaa perhetyölle ja sen muotoutumiselle nykyisenlaiseksi. Luvussa 3.3. käsitellään perhetyön monimuotoisuutta, kun taas perhetyön painotuksia ja käyttöteorioita esitellään luvussa 3.4. Vuorovaikutuksella on tärkeä merkitys perhetyön asiakastyössä, jota käsitellään tarkemmin luvussa 3.5.

Perhetyölle on monta määritelmää, riippuen näkökulmasta ja lähtökohdista. Perhetyötä tehdään hyvin erilaisissa toimintaympäristöissä ja perhetyön ammattilaiset voivat edustaa erilaisia ammattiryhmiä ja -nimikkeitä. Perhetyö voi olla kuntien lastensuojelun perhetyötä, neuvolan ja päiväkodin perhetyötä, seurakunnan perhetyötä tai kolmannen sektorin järjestöjen palvelua. Sitä voidaan jaotella myös sen mukaan mihin elämänalueeseen palvelut kuuluvat, onko kyseessä esimerkiksi koulu, päivähoito, päihdepalvelut vai lastensuojelutyö. (Rönkkö & Rytönen 2010, 27.)

Perhetyötä voidaan kuvata sen mukaan, mistä lähtökohdasta sitä tehdään. Se voi olla esimerkiksi ehkäisevää lapsiperheiden ohjausta ja neuvontaa, kotipalvelua tai lastensuojelun perhetyön puuttumista lasten turvallisuutta vaarantaviin tekijöihin tai lapsen kehityksessä ilmeneviin haittoihin. Lähtökohtaisesti perhetyötä tehdään perheen omat tarpeet ja voimavarat huomioiden, tukien perhettä parhaalla mahdollisella tavalla. (Rönkkö & Rytönen 2010, 27.)

Perhetyötä tehdään perhekeskeisestä näkökulmasta. Perhetyö on aina tavoitteellista ja suunnitelmallista ja sen avulla puututaan ja pyritään vaikuttamaan tietoisesti perheen elämään. Työntekijän rooli on aktiivinen, ja lastensuojelun perhetyössä perhe voidaan yleensä velvoittaa ottamaan vastaan perhetyötä. Lastensuojelun perhetyö eroakin tämän vuoksi perhepalveluista, joihin perhe

voi vapaaehtoisesti hakeutua määrittäen itse tarpeitaan ja palvelun käyttöä ilman, että kukaan velvoittaa käyttämään palvelua. (Rönkkö & Rytönen 2010, 27–29.)

Perhetyö on lapsiperheiden kokonaisvaltaista ja suunnitelmista tukemista, jossa lähtökohtana on turvata lapsen terve kasvu, kehitys ja kasvuympäristö. Perhe on lapsen keskeinen kasvuympäristö. Perheille on tarvittaessa tarjottava tukea erilaisiin arjen tilanteisiin, jotta lapsi voisi turvallisesti asua kotonaan. (Rönkkö & Rytönen 2010, 29, 40.)

Koko perhettä tuetaan ja perhetyössä korostetaan perheen elämänhallinnan ja omien voimavarojen käyttöönottoa. Keskeisenä työvälineenä on vuorovaikutus. Perhetyö voi liittyä muun muassa vanhemmuuden tukemiseen, lasten kasvatukseen ja hoidon ohjaamiseen, kodin arjen hallintaan, perheen toimintakyvyn vahvistamiseen uusissa elämäntilanteissa ja perheen vuorovaikutustaitojen tukemiseen. Lisäksi keskitytään sosiaalisten verkostojen laajentamiseen sekä syrjäytymisen ehkäisyyn. (Rönkkö & Rytönen 2010, 36, 40–41, 47.)

Perhetyön etiikkaan kuuluu muun muassa perheen itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, perheen osallisuuden edistäminen, perheen oikeus tulla kohdatuksi kokonaisvaltaisesti ja oikeus yksityisyyteen. Myös osallisuuden toteutuminen on perhetyössä tärkeää. Perheellä on oikeus saada tietoa sitä koskevista suunnitelmista, päätöksistä ja ratkaisuista sekä vaikuttaa niihin ja tuoda oma mielipide halutessaan esille. (Rönkkö & Rytönen 2010, 49, 51–52.)

3.1 Perhetyön historiaa

Yhteiskunnan perustehtävänä on huolehtia lapsista, nuorista ja perheistä. Suomalaisessa yhteiskunnassamme perheistä huolehtimisen perustehtävää on toteutettu eri aikakausina erilaisin perustein sekä erilaisilla toimintamuodoilla. Tämän päivän monimuotoista perhetyötä voidaan pitää lastensuojelun ja kotipalvelujen historiallisen kehityksen tuloksena. Lisäksi perhetyön muotoutumiseen nykyisenlaiseksi ovat vaikuttaneet muun muassa suomalainen neuvolatoiminta, päivähoiton rakentuminen sekä koulujen oppilashuollon kehittyminen. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 46.)

Perhetyön vanhimmat juuret pohjautuvat kirkolliseen vaivaishoitoon ja maalliseen hyväntekeväisyystyöhön, mutta lastensuojelun perhetyön synty voidaan ajoittaa 1930-luvulle, jolloin Mannerheimin lastensuojeluliitto (MLL) käynnisti Suomessa järjestelmällisen kodinhoitajatoiminnan. Kodinhoitajatoiminta oli konkreettista työapua lapsiperheissä, mutta myös opastusta ja neuvontaa lasten kasvatuksessa. Kodinhoitajien koulutus alkoi Mannerheimin lastensuojeluliiton toimesta vuonna 1939. Samana vuonna kodinhoitajakoulutus aloitettiin Valtion Terveystieteiden tutkimuskeskuksen opistossa. Virallisemmän luonteen kodinhoitajat saivat vuonna 1951, jolloin laki kunnallisista kodinhoitajista astui voimaan. (Järvinen ym. 2012, 47; Vuori & Nätkin 2007, 10.)

1960-luvulla syntyi niin sanottu suomalainen hyvinvointiyhteiskunta, jolloin perheet alkoivat saada lapsilisää ja voimaan tuli laki kunnallisesta kodinhoitoavusta (1966). Uusi laki koski kaikkia yhteiskunnan jäseniä riippumatta heidän sosiaalisesta tai taloudellisesta tilanteestaan. Kunnat työllistivät yhä enemmän kodinhoitajia asiakaskunnan kasvaessa. Kodinhoitajien rinnalle tulivat myös kunnalliset kotiaavustajat, jotka toimivat pääosin vanhustalouksissa kodinhoitajien toimiessa pääosin lapsiperheissä. Kunnallista kotihoitoapua alettiin 1960-luvulla kutsua kotipalveluksi. (Järvinen ym. 2012, 47–48.)

Lapsen asemaa kohotettiin lisää 1980-luvulla, mikä näkyi muun muassa vuonna 1984 uudistetussa sosiaalihuoltolaissa, uudistetussa lastensuojelulaissa (1983) sekä laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (1983). Uudistettu lastensuojelulaki toi mukanaan muutoksia myös laitosrakenteisiin, minkä myötä avohuollollinen toiminta ja perhetyö vahvistuivat. Sosiaalihuoltolaissa korostettiin myös erityisesti avohuollon ensisijaisuutta. Edellä mainitut lait nostivat lapsen keskiöön ja lakien mukaan lapselle tulee taata turvallisen kasvun ja kehityksen olosuhteet sekä ikätasoinen hoiva. Nämä lait muodostavat myös nykymuotoisen perhetyön pohjan. (Järvinen ym. 2012, 47–48; Heino 2008, 20.)

1990-luvulla sai alkunsa vahva verkostoituminen ja moniammatillisen työskentelyn aikakausi, jolloin lastensuojelu ja kotipalvelu näkivät toisensa uudella tavalla yhteistyökumppaneina perheiden hyväksi. Vuosikymmenen alun lama vaikutti perheiden taloudellisen tuen tarpeeseen, mutta myös tarve kotiin annettaviin palveluihin lisääntyi. Yhteisenä tehtävänä nähtiin vanhempien tukeminen lasten kasvatuksessa ja hoidossa, johon kotipalvelussa oli käytännön osaamista ja lastensuojelussa perheitä, jotka tarvitsivat erityistä tukea. (Järvinen ym. 2012, 49.)

Kotipalvelun määrä lapsiperheille supistui kuitenkin voimakkaasti jo 1990-luvulla, mutta tehostettu perhetyö jäi eloon. Kun vielä 1980-luvun lopulla 60 000 lapsiperhettä sai kunnallista kotihoitoapua, vuoteen 2000 mennessä luku oli vain 18 000, ja vuonna 2005 enää 12800. Lastensuojelun avohuollon palvelut ovat ohentuneet ja toiminta jäänyt paljolti sosiaalityön varaan. (Heino 2008, 11, 21.)

2000-luvulla kunnat alkoivat palkata työntekijöitä sosiaalitoimistoihin lastensuojelun avohuollon työhön perhetyöntekijä-nimikkeellä. Perhetyötä järjestettiin vuonna 2003 kolmessa neljästä kunnasta ja 13 prosenttia kunnista suunnitelti aloittavansa perhetyön. Tällä hetkellä perhetyötä on vielä huomattavasti enemmän, sillä lastensuojelulain (417/2007) mukaan kunnilla on velvollisuus järjestää sitä lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Perhetyö on juurtunut lastensuojeluun ja sille on suuri tarve. 2010-luvun taitteessa kehittämishanketoiminnassa on palattu kehittämään lapsiperheille ehkäisevän tuen muotoja ja joissakin kunnissa nämä tukimuodot ovat tulleet osaksi kunnallista palvelutuotantoa. (Järvinen ym. 2012, 49; Heino 2008, 21.)

3.2 Lainsäädäntö ja sopimukset

Suomessa ei ole perhetyötä suoraan säätelevää lainsäädäntöä. Perhetyöhön vaikuttavat kuitenkin välillisesti monet sosiaalialan toimintaa säätelevät lait, asetukset ja dokumentit. (Järvinen ym. 2012, 50.) Tässä luvussa keskitymme tarkastelemaan eritoten kunnallista perhetyötä koskevaa lainsäädäntöä.

Kuntien tuottaman ja tilaaman perhetyön ohjausvastuu kuuluu kunnalle ja valtiolle ja valtakunnallisesti ohjaus tapahtuu pääosin eduskunnan ja valtioneuvoston asiakirjojen ja päätösten pohjalta. Tämän lisäksi keskeisiä ohjaavia tahoja ovat Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (THL), sosiaali- ja terveysministeriö (STM), aluehallintovirastot sekä kunnat. Myös monet tutkimus- ja koulutuslaitokset, erilaiset ammattijärjestöt, sosiaalialan osaamiskeskukset, Suomen Kuntaliitto, valtionhallinto sekä eri ministeriöt vaikuttavat perhetyöhön. (Järvinen ym. 2012, 50.)

Nykyisessä lastensuojelulaissa (417/2007) perhetyö mainitaan selkeästi avo-
huollon tukitoimena, jota on järjestettävä tarvittaessa perheille, joko kunnan omana perhetyönä tai ostopalveluna. Lastensuojelulaki käsittelee lastensuojelun järjestämistä, periaatteita, toimintamuotoja, avo-
huollon tukitoimia, huosta-
ottoa, perhe-, laitos- ja jälkihuoltoa sekä lapsen asemaa sijaishuollossa. Lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvu-ympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista on hänen vanhemmillaan ja muilla huoltajilla. Lapsena pidetään tämän lain mukaan alle 18-vuotiasta henkilöä.

Lastensuojelulain keskeisiä periaatteita ovat lapsen suotuisan kehityksen ja hyvinvoinnin edistäminen, tuki vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä kohtaan lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa, lapsen ja perheen ongelmien ehkäisy sekä puuttuminen riittävän varhain havaittuihin ongelmiin. Lastensuojelulaissa (417/2007) 1. luvun 3a §:n mukaan kuntia velvoitetaan järjestämään ehkäisevää lastensuojelua silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaina. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluksessa olevilla henkilöillä on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, mikäli se on tarpeellista lapsen terveen kasvun ja kehityksen kannalta. (Järvinen ym. 2012, 52.)

Perhetyön taustalla on myös Lapsen oikeuksien sopimus, joka on hyväksytty YK:n yleiskokouksessa 20.11.1989. Suomessa sopimus on astunut voimaan vuonna 1991. Lapsen oikeuksien sopimus on kansainvälisesti jaettu käsitys siitä, mitä oikeuksia kaikilla lapsilla tulisi olla riippumatta lapsen taustoista. Koko sopimuksen periaatteena on lapsen etu, joka tulee olla aina etusijalla, kun tehdään lapsia koskevia viranomaispäätöksiä, lakeja tai muita yhteiskuntapolitiittisia ratkaisuja yhteiskunnan eri aloilla. Edellä mainittu sopimus pitää sisällään lasten oikeudet suojeluun, osallistumiseen ja osallisuuteen. Lapsella on oikeus erityiseen suojeluun ja huolenpitoon ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti

sekä oikeus osallistua yhteiskunnalliseen päätöksentekoon omilla ehdoilla ja tavoilla. (Järvinen ym. 2012, 57.)

Lapsen oikeuksien sopimus korostaa perheen keskeistä merkitystä lapsen ensisijaisena kasvualustana, minkä vuoksi valtion onkin tuettava kaikin tavoin vanhempia tai huoltajia heidän kasvatustehtävässään. On väistämättä tilanteita, jolloin perhe ei pysty huolehtimaan lapsesta. Lasta ei saa erottaa vanhemmista heidän tahtonsa vastaisesti muutoin kuin viranomaisten todetessa sen olevan lapsen edun mukaista, esimerkiksi vanhempien laiminlyödessä tai pahoinpidellessä lasta. Lapsella on oikeus ylläpitää henkilökohtaisia suhteita vanhempiinsa säännöllisesti, ellei sen katsota olevan lapsen edun vastaista. (Järvinen ym. 2012, 58.)

Sopimusvaltiot sitoutuvat takaamaan lapsen hyvinvoinnille välttämättömän huolenpidon ja suojelun. Perheen kanssa työskentelevien ammattilaisten tulee kunnioittaa vanhempien tai huoltajien vastuuta, oikeuksia ja velvollisuuksia tarjota lapselle suojelua ja huolenpitoa lapsen kasvu ja kehitys huomioiden. Tavoitteena on, että vanhemmat yhteisesti vastaavat lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä, vanhempien ollessa myös ensisijaisesti vastuussa lapsesta. Sopimuksessa mukana olevien valtioiden tulee antaa vanhemmille kuitenkin asianmukaista apua heidän kasvatustehtäväänsä sekä huolehtia siitä, että lastensuojelulaitoksia ja -palveluita kehitetään. Työssäkäyvien vanhempien lapsilla on oikeus käyttää heille tarkoitettuja lastenhoitopalveluita ja laitoksia. (Järvinen ym. 2012, 58.)

Muita keskeisiä perhetyötä ohjaavia lakeja ja dokumentteja ovat Järvisen ynnä muiden (2012, 50) mukaan:

710/1982	Sosiaalihuoltolaki muutoksineen
504/2002	Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämiseksi
812/2000	Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemista ja oikeuksista
316/1983	Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta
272/2005	Laki sosiaalihuollon henkilöstön kelpoisuudesta
380/2009	Asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskelijaterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten suun terveydenhuollosta
434/2003	Hallintolaki

Uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014) astuu voimaan portaittain vuosina 2015-2016. Lakiuudistuksen myötä sekä perhetyöhön että lastensuojelulakiin tulee muutoksia.

3.3 Perhetyön monimuotoisuus

Perhetyö voidaan jakaa perheen avuntarpeen mukaan kolmeen osaan: ehkäisevään, kriisivaiheen ja korjaavaan perhetyöhön. Ehkäisevässä perhetyössä painotetaan varhaista puuttumista, jolloin ongelmat eivät pääse kasaantumaan.

Perhettä voidaan muun muassa opastaa arjessa selviytymisessä ja uusien toimintatapojen luomisessa. Lisäksi pyritään tunnistamaan aluillaan olevat ongelmat ja ehkäisemään uusien ongelmien syntymistä. Ehkäisevä perhetyö voi olla vapaaehtoista perhepalvelua. Samalla se voi olla myös suunnitelmallinen ja tavoitteellinen, mutta lyhytaikainen perhetyön muoto. (Rönkkö & Rytönen 2010, 32–34.)

Kriisiperhetyötä voidaan tarjota kriisiytyneissä perhetilanteissa, kuten äkillisessä perheenjäsenen kuolemassa, sairastumisessa tai työttömyydessä. Tällaisissa tilanteissa tuki on täsmätukea, kuntoutusta ja selviytymistä kriisin yli. Tavoitteena on palauttaa perheen oma valmius käsitellä ja hallita omaa elämää. (Rönkkö & Rytönen 2010, 33–34.)

Korjaava perhetyö tulee kuvioihin silloin, kun perheessä on jo havaittu ongelmia tai on syntynyt huoli perheenjäsenen pärjäämisestä. Ongelmat voivat liittyä muun muassa perheen elämäntapoihin, vanhempien kykyyn huolehtia lapsista tai johonkin muuhun syyhyn, jonka takia perheenjäsenten turvallisuus on uhatuna. Korjaavan perhetyö on yleensä lastensuojelullista, tavoitteellista ja suunnitelmallista perheen tukemista ja sen aloittaminen vaatii lastensuojelun sosiaalityöntekijän lähteen. Korjaava perhetyö voi olla tukitoimien tarpeen selvittämistä, lastensuojelun tarpeen arvioimista ja ongelmien pahenemisen pysäyttämistä. Se voi olla myös avohuollon tukitoimeja, mikäli se on arvioitu riittäväksi tai jälkihuoltoa, esimerkiksi huostaanoton purkamista. (Rönkkö & Rytönen 2010, 34–35.)

Perhetyön voidaan katsoa olevan monimuotoista myös siksi, että sitä toteutetaan monin eri tavoin ja erilaisissa organisaatioissa. Jokainen asiakasperhe on omanlaisensa. Perherakenteet ja tuen tarpeet vaihtelevat, kuten myös työskentelyn kesto ja perheen kanssa käytettävät työmenetelmät. Se mikä toisen perheen kohdalla toimii hyvin, ei välttämättä toisen kohdalla toimi lainkaan, vaikka tuen tarpeet perheissä olisivat samat. Perhetyö muotoutuu aina sen mukaan, missä ja millaisessa tilanteessa sitä tehdään sekä mihin tavoitteeseen sillä pyritään.

3.4 Perhetyön painotukset ja käyttöteoriat

Perhetyöntekijän ja perheen suhdetta määrittäviä painotuksia on myös erilaisia. Painotus voi olla esimerkiksi asiantuntijakeskeinen, perheeseen liittoutunut, lapsilähtöinen tai perhekeskeinen. Asiantuntijakeskeisessä painotuksessa työtä tehdään ammatillisesta lähtökohdasta johtamana ja ajatellaan, ettei perhe kykene ratkaisemaan ongelmiaan ilman ammattilaisen apua. Työn tulosta arvioidaan sen pohjalta, kuinka hyvin ammatilliset tavoitteet ovat toteutuneet. (Rönkkö & Rytönen 2010, 35–36.)

Perheeseen liittoutuneessa painotuksessa perheet tukevat ammattilaisten asettamia tavoitteita ja perheelle delegoidaan tehtäviä. Tässä painotuksessa ajatellaan, että perheet kykenevät pienessä määrin muutoksiin ilman ammattilaisen

apua. Toiminnan pääpaino on lapsen kasvua ja kehitystä tukevilla palveluilla ja tuella. (Rönkkö & Rytönen 2010, 36.)

Lapsilähtöisessä perhetyössä työn tavoitteena ovat lapsen yksilölliset kehitykseen ja kasvuun liittyvät tekijät. Tavoitteet suunnitellaan yhdessä vanhempien kanssa. Lapsilähtöisessä perhetyössä on tarkoitus opastaa vanhempia käyttämään julkisia palveluita ja tunnistamaan ajoissa lapsen palvelun tarve. (Rönkkö & Rytönen 2010, 36.)

Perhekeskeisessä mallissa työtä tehdään perheen määrittelemistä tarpeista ja tieto ja tavoitteet tuotetaan yhdessä perheen kanssa. Työntekijän roolina on olla neuvonantajana, tukea perheen keskinäistä vuorovaikutusta ja auttaa perhettä löytämään omat vahvuutensa ja voimavaransa. Perheen roolina on olla asiantuntijana omassa elämässään. Vuorovaikutuksen tärkeys korostuu tässä painotuksessa. (Rönkkö & Rytönen 2010, 36.)

Näitä edellä mainittuja painotuksia ja malleja ei voida tulkita toisiaan pois-sulkeviksi, vaan ne kulkevat monesti käsi kädessä. Esimerkiksi joskus on tilanteita jolloin perheen toimintaan joudutaan puuttumaan lain nojalla, muttei se kuitenkaan sulje pois sitä, etteikö tällaisissa tilanteissa voitaisi käyttää myös perhekeskeistä ja kuuntelevaa työtä. Perhetyössä työskennellään aina perheen kanssa, ei pelkästään yksilöiden, sillä ongelmat perheessä vaikuttavat kaikkiin perheenjäseniin tavalla tai toisella. (Rönkkö & Rytönen 2010, 36–38.)

Perhetyössä ei ole myöskään yhtä ja ainoa teoriaa, jota voidaan soveltaa käytännön työssä. Myllärniemi (2007, 38) puhuu perhetyön käyttöteorioista, joita sovelletaan tarpeen ja tilanteen mukaan keskenään. Perhetyötä voidaan lähestyä muun muassa ratkaisukeskeisestä eli voimavarasuuntautuneesta ja systemisestä näkökulmasta.

Ratkaisukeskeisessä eli voimavarasuuntautuneessa perhetyössä huomioidaan koko perhe. Ratkaisukeskeinen painotus näkyy perhetyössä erityisesti niin, että siinä ollaan kiinnostuneita vuorovaikutuksessa havaittavista asioista. Ratkaisukeskeiselle työtelle on tyypillistä konkreettisuus, muutossuuntautuneisuus, huomion siirtäminen pois ongelmasta ja kohdentaminen tuettaviin voimavaroihin ja ongelmien ratkaisuihin. Keskeistä on myös työntekijän usko asiakkaan omiin kykyihin ratkaista ongelmat. Työntekijän tehtävänä on auttaa asiakasta löytämään asiakkaan kyvyt ja voimavarat ongelman ratkaisemiseksi. (Myllärniemi 2007, 39.)

Systemisessä näkökulmassa perhe nähdään vuorovaikutusjärjestelmänä, jossa jokainen perheenjäsen vaikuttaa omalla käyttäytymisellään ja ilmaisullaan toisiin perheenjäseniin olemalla samalla itse vaikutuksen alaisena. Vaikuttamalla yhteen perheenjäsenien, voidaan saada aikaan muutoksia myös muissa perheenjäsenissä ja heidän tilanteissaan. Systemisessä näkökulmassa henkilöitä ei tarkastella irrallaan ympäristöstään, vaan kiinnitetään huomiota siihen, miten perhe ja sen jäsenet käyttäytyvät suhteessa toisiinsa ja perheen ulkopuolisiin systeemeihin. (Myllärniemi 2007, 38; Rönkkö & Rytönen 2010, 92.)

3.5 Vuorovaikutuksen merkitys

Vuorovaikutus on perhetyön perusta. Se, millä tavalla työntekijä on vuorovaikutuksessa perheeseen, vaikuttaa pitkälti työn tulokseen. Perhetyöhön kuuluvat niin sanotut näkymättömät osatekijät, joita ovat työntekijän ajatukset ja asenteet asiakkaita kohtaan, eettiset näkemykset sekä vuorovaikutusideologia. Osa näistä tulee esille muun muassa työntekijän puhetyylissä sekä tavassa kätellä ja katsoa asiakasta. Tällaiset pienetkin eleet vaikuttavat hyvän vuorovaikutuksen syntymiseen. Sosiaaliset taidot ja suhteet voidaan lukea vuorovaikutukseen. Sosiaaliin taitoihin luetaan kyky kuunnella, tehdä yhteistyötä ja tehdä aloitteita, jotka muut hyväksyvät. Tällaiset taidot kehittyvät jatkuvasti sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, kokemusten kautta. (Rönkkö & Rytönen 2010, 165–166.)

Perhetyöntekijältä odotetaan kykyä muodostaa hyvä yhteistyösuhde perheen kanssa sekä olla perheelle avuksi. Perhetyön käytännöt liittyvät pitkälti työntekijän ja asiakkaan kohtaamiseen ja vuorovaikutukseen. Näitä käytäntöjä ovat muun muassa erilaiset keskustelut ja haastattelut. Koska perhetyössä toimitaan perheen henkilökohtaisella alueella, tulee työntekijällä olla tilanneherkkyyttä ja hienotunteisuutta. Hyvät vuorovaikutustaidot omaava osaa eläytyä toisen asemaan. Hän ymmärtää ja hyväksyy erilaisuutta, osaa lukea palautetta ja korjata omaa toimintaansa. Lisäksi hän osaa pitää huolta omista rajoista, antaa joustavasti tilaa toiselle ja ottaa tilaa itselle sekä myös oppii ja omaksuu toiselta vuorovaikutustilanteissa. (Rönkkö & Rytönen 2010, 166–167.)

Perhetyön onnistumisen on katsottu riippuvan työntekijän ja perheen välille syntyvän vuorovaikutuksen laadusta. Luottamus luodaan positiivisella vuorovaikutuksella ja ilman luottamusta tuloksia ei todennäköisesti synny. ”Mikään palvelu tai työmuoto ei itsessään saa aikaan hyvää, vaan hyvä syntyy ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, jossa määritellään yhdessä, mitä hyvä on ja miten sinne päästään”. (Rönkkö & Rytönen 2010, 167–169.)

Ihminen viestii eleillä, joka on käsitteenä laajempi kuin sanallinen viesti. Perhetyössä havainnoinnin lisäksi tarvitaan uteliaisuutta, asioiden tarkentamista ja kysymistä, sillä liian nopeat tulkinnat keskusteluissa johtavat usein väärinymmärryksiin. Yksittäisiä eleitä ei voida ymmärtää, jos ei tiedetä mihin tilanteeseen ne liittyvät ja mitä niillä tavoitellaan. Perhetyöntekijällä tulisi olla myös taitoa puhua lohduttavasti ja rauhoittavasti sekä osoittaa myötätuntoa perheelle elein, kuten olalle taputtaen. (Rönkkö & Rytönen 2010, 170–171, 176.)

Asiakastyössä vuorovaikutustapoja keskustelutilanteissa voidaan kutsua rituaaleiksi, joita ovat esimerkiksi kättelyt, tervehtimiset ja puhuvat. Asiakasperheen ensimmäinen tapaamiskerta voi olla ratkaiseva vuorovaikutuksen ja yhteistyön kannalta. Siksi onkin tärkeää miettiä tapoja jolla ensimmäistä tapaamista luodaan, jotta asiakkaille tulisi tunne, että heitä kunnioitetaan ja kuunnellaan. Jo pienetkin eleet vaikuttavat asiakkaan mielialaan ja tunteisiin, esimerkiksi se ohjataanko asiakkaat odotushuoneeseen vai saavatko he hätäisen viittauksen joltakin, joutuvatko he odottamaan yli sovitun ajan ja kätelläänkö

kaikkia asianosaisia. Vuorovaikutuskokemukset ovat yksilöllisiä. Samat rituaalit eivät välttämättä toimi kaikkien kanssa, sillä ihmiset kokevat asiat usein eri tavoin. (Rönkkö & Rytönen 2010, 178–180.)

Vuorovaikutukselliseen kohtaamiseen kuuluu se, että luodaan yhteinen näkemys siitä, mitä pitäisi tavoitella ja tehdä. Kun perheelle annetaan tilaa tuoda esille omat merkityksensä asioille ja kertoa oma teoria muutoksesta saa perhe tunteen, että heitä kuunnellaan. Perheenjäsenillä voi olla hyvinkin erilaisia näkemyksiä keskenään, joten on tärkeää luoda yhteistä näkemystä ja ymmärrystä tavoitteen tärkeydestä. Hyvä yhteistyö rakentuu kaikkien siihen osallistuvien panostuksesta, ei vain työntekijän ammattitaidosta, siksi on tärkeää säännöllisesti kysyä perheen mielipidettä yhteistyösuhteesta. Niin kuin alussa jo todettiin, vuorovaikutus on perhetyön perusta ja ilman kunnioittavaa ja tasa-arvoista vuorovaikutusta perhetyö on vaikeaa ja tuloksetonta. (Rönkkö & Rytönen 2010, 186–188.)

4 EHKÄISEVÄ PERHETYÖ

Tässä luvussa keskitytään määrittelemään ehkäisevää perhetyötä tarkemmin. Luku 4.1 käsittelee tutkimuksessa kyseessä olevan kunnan ehkäisevän perhetyön prosessia peilaten sitä samalla teoriaan. Luvussa 4.2 esitellään ehkäisevän perhetyön työmuotoja, palvelua tarjoavia tahoja ja sen keskeisiä sisältöjä. Luku 4.3 avaa varhaisen tuen merkitystä, joka on tärkeä osa ehkäisevää perhetyötä.

Ehkäisevistä sosiaali- ja terveystalvueluista sekä lastensuojelun avohuollosta ja perhetyöstä on tullut kokonaisuus, jolla edistetään perheiden hyvinvointia ja tuetaan perheitä ehkäisemällä lasten huostaanottoja. Varhainen tuki, ongelmien ennaltaehkäisy ja perhetyö ovat vastauksia palvelutarpeeseen, jonka on katsottu liittyvän muun muassa sosiaalisten suhteiden kaventumiseen, ongelmien kasaantumiseen sekä perhetilanteiden monimutkaisuuteen. (Heino 2008, 7.)

Perhetyöhön kuuluu merkittävästi perheen tuen tarpeen tunnistaminen, perheen hyvinvoinnin lisääminen, tuen tarjoaminen hyvissä ajoin ennen ongelmien kärjistymistä ja pysyväksi muuttumista sekä riskien ennaltaehkäisy lyhytaikaisissa elämän muutostilanteissa. Joko perhe voi itse kertoa tuen tarpeestaan tai työntekijä ottaa asian puheeksi havaintojensa ja arviointiensä perusteella. On myös mahdollista, että perheen tukiverkosto ottaa yhteyttä perheen tuen tarpeeseen liittyen. (Järvinen ym. 2012, 15, 73–74; Rönkkö & Rytönen 2010, 32–33.)

Tuen tarpeen selvittämiseksi voidaan tehdä kartoittava kotikäynti. Varhainen puuttuminen, perheen omien voimavarojen tukeminen sekä tukiverkostojen vahvistaminen ovat tärkeä osa perhetyötä. Tärkeänä tavoitteena on saada muutoksia aikaan niissä asioissa, mitkä perhe on itse nimennyt muutettavaksi. (Järvinen ym. 2012, 15–16.)

Perhepalveluiden toimintamuotojen voidaan sanoa kuuluvan ehkäisevään perhetyöhön. Perhepalvelu on asiakaslähtöistä ja näin ollen perheet itse usein haavevatkin palvelun piiriin. Ehkäisevä perhetyö on siis kaikille perheille vapaaehtoista, eivätkä perheet ole lastensuojelun asiakkaana. Tärkeää on kumpuunpanuuden ja yhdessä toimimisen ajatukset sekä erilaiset vertaistuen muodot. (Rönkkö & Rytönen 2010, 29.)

Suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus kuuluvat myös ehkäisevään perhetyöhön tuen tarpeen selvittämiseksi ja sen jäsentämiseksi. Tilanteen vaatiessa ehkäisevän perhetyön työntekijällä on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus. Ehkäisevässä työssä korostetaan ensisijaisesti avunsaannin oikea-aikaisuutta, jossa työntekijältä vaaditaan taitoa kuulla ja havainnoida tarkasti. Mahdollisia ehkäisevän perhetyön toimintamuotoja, joihin perheitä voidaan ohjata, ovat muun muassa äiti-lapsikahvilat, vertaisryhmätoiminta, harrastusryhmät, erilaiset lasten ryhmät sekä eroryhmät. (Rönkkö & Rytönen 2010, 33.)

Lastensuojelun perhetyössä perhe on lastensuojelun asiakas, toisin kuin ehkäisevässä perhetyössä. Perhetyön ollessa lastensuojelun perhetyötä, on ensin tehtävä lastensuojelutarpeen selvitys ja katsottava sitä kautta tarve lastensuojelun asiakkuudelle. Perheen tilanne on usein kehittynyt niin pitkälle, että ongelmat ovat kasaantuneet ja kriisiytyneet. Lastensuojelullisin perustein järjestetty perhetyö sekä ehkäisevä perhetyö on aina perheelle maksutonta. (Järvinen ym. 2012, 81–82.)

Tutkimukseen osallistuneen kunnan perhetyöntekijät kertovat lastensuojelun perhetyön ja ehkäisevän perhetyön olevan samanlaista luonteeltaan, koska perheiden kohtaaminen on samanlaista riippumatta siitä, onko kyseessä korjaava vai ehkäisevä työ. Työntekijöitä ohjaavia arvoja ovat arvostava kohtaaminen, perheiden kunnioitus ja ihmissläheisyys. Eroina kuitenkin ovat työn tavoitteet ja huolen määrä, sillä lastensuojelun perhetyössä haasteet ja ongelmat ovat usein ehtineet jo kasaantua. Ehkäisevässä perhetyössä tärkeää on varhainen vaikuttaminen, jotta ongelmia ei syntyisi. Lastensuojelun perhetyössä taas pyritään ehkäisemään uusien ongelmien syntymistä ja huostanottoja. (Tiedonanto 3.12.2014.)

4.1 Prosessikuvaus

Jokaisen perheen kanssa työskentely on omanlaisensa prosessi. Prosessiin kuuluu erilaisia vaiheita, joita ovat asiakkuuden vireilletulo, aloitusvaihe, tapaamisvaihe sekä työskentelyn päättäminen. Asiakkuuden kesto vaihtelee perheen tarpeiden mukaan, mutta useimmiten asiakkuus kestää alle puoli vuotta tai enintään vuoden verran. Yksikin ehkäisevän perhetyön tapaaminen voi olla jonkin perheen kannalta hyvinkin merkityksellinen, kun taas toinen perhe tarvitsee selvästi tiiviimpää tukea. (Tiedonanto 3.12.2014.)

Tutkimuksessa kyseessä olevassa Etelä-Suomen kunnassa ei tehdä ehkäisevän perhetyön kirjallisia sopimuksia tai suunnitelmia tällä hetkellä. Perhetyöntekijät kirjaavat käynnit asiakastietojärjestelmään ehkäisevän perhetyön puolelle. Perhetyö on aina suunnitelmallista ja tavoitteellista työtä. Työntekijät kertovat myös, että työn tavoitteet ovat usein asiakkaalla itsellään jo valmiina, mutta perhetyöntekijöiden avulla ne täsmentyvät ja tarkentuvat. (Tiedonanto 3.12.2014.)

Ehkäisevän perhetyön prosessille ei ole olemassa mitään tiettyä kaavaa vaan se on hyvin kuntakohtainen. Tutkimuksessa kyseessä olevassa kunnassa prosessi muodostuu kuvion 1 mukaan. Asiakkuuden vireilletulo on ensimmäinen vaihe, jolloin perhe ohjautuu ehkäisevän perhetyön piiriin. Asiakkuuden alussa asiakkaalle kerrotaan aina, mitä perhetyöntekijät tietävät ennalta perheen tilanteesta. Perheen on saattanut ohjata ehkäisevän perhetyön piiriin jokin perheen ulkopuolinen taho, joka kertoo huolestaan. Työntekijät pyrkivät aina kertomaan asiakkaalle häntä koskevista asioista, mikä lisää luottamuksen syntymistä. (Tiedonanto 3.12.2014.)

Asiakkuuden vireilletulossa joku perheenjäsenistä voi olla aloitteen tekijä tai ilmaista oman huolensa perheen suhteen. Tämän lisäksi on yleistä, että jokin perheen kanssa kontaktissa oleva työntekijä tai lähiverkoston jäsen ilmaisee huolensa. Näin ollen he pyytävät asiakkaalta luvan olla yhteydessä perhetyöntekijöihin ja ohjaavat asiakkaan tarvittavien palveluiden piiriin. Asiakas voi itse päättää, haluaako hän ottaa vastaan ehkäisevää perhetyötä vai ei. (Järvinen ym. 2012, 102.)

Aloitusvaiheessa otetaan yhteyttä perheeseen. Perheen avuntarpeeseen pyritään reagoimaan mahdollisimman pian. Aluksi perheen kanssa keskustellaan perhettä koskevasta huolesta ja sovitaan sopiva tapaamisaika. Usein perhetyöntekijä tapaa perhettä ensimmäisen kerran heidän kotonaan, mutta tapaamiset on mahdollista järjestää myös esimerkiksi neuvolassa. (Järvinen ym. 2012, 104–105; Tiedonanto 4.3.2015.)

Tapaamisessa perheellä on tilaisuus tutustua tarkemmin perhetyöntekijöihin ja kuulla heidän toimintatavoistaan. Lisäksi ensimmäisellä kerralla voidaan keskustella asioista joihin halutaan tukea ja muutosta sekä sovitaan tavoitteista ja työskentelytavoista. Tällöin yhteistyö ja luottamus rakentuvat molemmin puolin. Jo pienikin muutos perheen toimimaan suuntaan voi vaikuttaa työskentelyyn jatkossa myönteisesti. Alkuvaiheelle on annettava riittävästi aikaa, sillä luottamuksen syntyminen voi viedä aikaa, riippuen tietenkin perheestä. (Järvinen ym. 2012, 106; Rönkkö & Rytkönen 2010, 183–184.)

Tapaamisvaiheessa tehdään kotikäyntejä perheeseen tarpeen mukaan ja keskustellaan asioista, jotka tukevat perhettä. Perhetyöntekijät eivät määritä kotikäyntien määrää, vaan toimivat tilanteen mukaan. On kuitenkin selvää, että ehkäisevää perhetyötä ei voi jatkaa loputtomiin. Jos ehkäisevän perhetyön tuki ei riitä, täytyy miettiä muita palveluita perheen tueksi. Työtä ei myöskään tehdä vasten perheen tahtoa, koska se on vapaaehtoista. (Tiedonanto 3.12.2014.)

Tapaamisvaiheessa perhe määrittelee omia tavoitteitaan työskentelylle. Tavoitteet voivat olla mielessä jo ennen ensimmäistä tapaamista, mutta ne voivat muotoutua myös tapaamisten lomassa. Työn arviointia asiakkaan kanssa tapahtuu jatkuvasti. Sillä pyritään selvittämään muun muassa perheen omaa näkemystä selviytymisestään ja tavoitteisiin pääsemisestään. Tapaamisissa käsitellään perhetilanteita, jotka ovat johtaneet perhetyön aloitukseen sekä syvennyttään miettimään vaihtoehtoisia toimintatapoja. (Järvinen ym. 2012, 107–108; Rönkkö & Rytönen 2010, 184–185.)

Työskentelyn päättäminen on viimeinen vaihe, jossa arvioidaan työskentelyä yhdessä asiakkaan kanssa ja ohjataan asiakas uuden palvelun piiriin, jos tarpeellista. Perheellä on mahdollisuus lopettaa yhteistyö perhetyöntekijän kanssa missä vaiheessa tahansa ehkäisevän perhetyön vapaaehtoisuuden vuoksi. Tällöin on mahdollista, että työskentely jää kesken eikä tavoitteisiin päästä lainkaan. On myös selvää, että työskentely voi päättyä kaikille osapuolille suotuisalla tavalla. (Tiedonanto 3.12.2014.)

Perheen päätöstä työskentelyn lopettamisesta tulee kunnioittaa, mutta on kuitenkin huolehdittava siitä, että perhe saa tarvitsemaansa tukea jostain muualta. Perhetyön päättymisestä ja siihen liittyvistä muutoksista on keskusteltava perheen kanssa. Tällöin perhe osaa varautua asiaan tilanteen vaatimalla tavalla. Perheelle voidaan antaa palautetta tai perhe voi antaa työntekijöille palautetta työskentelystä. Perhetyö olisi hyvä lopettaa selkeästi ja käydä tarkasti läpi, mihin on päästy ja mitä tulevaisuudessa tapahtuu. Selkeä tieto prosessista ja sen kestosta luo perheelle ja työntekijälle turvaa. On myös hyvä tarjota mahdollisuus ottaa uudelleen yhteyttä, jos perheelle tulee myöhemmin tuen tarvetta. (Järvinen ym. 2012, 109; Rönkkö & Rytönen 2010, 185.)

Kuvio 1. Ehkäisevän perhetyön prosessi

Tutkimukseen osallistuvassa Etelä-Suomen kunnassa ehkäisevässä perhetyössä työskentelyn teoreettinen näkökulma on hyvin työntekijäkohtaista. Muun muassa ratkaisukeskeinen ja systeeminen näkökulma ovat käyttöteorioita, jotka tulevat esille perhetyöntekijöiden tavassa keskustella asiakkaiden kanssa. Näitä käyttöteorioita ei voi kuitenkaan täysin erotella toisistaan, sillä ne molemmat tulevat esille työntekijän perustyöotteessa. Eri työntekijät kuitenkin korostavat eri asioita asiakastyössään. (Tiedonanto 12.1.2015.)

Perhetyöntekijät tekevät seurantayhteydenottoja tarvittaessa. Seuranta ei ole automaattista, vaan se on usein sovittu perheen kanssa etukäteen. Kuulumisia kysellään yleensä noin muutaman kuukauden kuluttua työskentelyn päättymisestä. Tähän kuitenkin vaikuttaa se, kuinka aktiivisesti perheen kanssa ollaan alunperin työskennelty. Myös seurantakäynnit ovat mahdollisia asiakkaan niin halutessa. (Tiedonanto 12.1.2015.)

4.2 Työmuodot

Työmuodoiltaan ehkäisevä perhetyö jaetaan eri vaiheisiin. Ensimmäiseksi annetaan neuvontaa ja opastusta sekä pyritään erilaisten tukimuotojen avulla lisäämään perheen arjen sujuvuutta. Näin ollen voidaan nähdä perheessä aluillaan olevat ongelmat ja puuttua niihin. Toiseksi perhettä tuetaan ilmenneissä ongelmissa ja niiden selvittämisessä parhaalla mahdollisella tavalla. Erilaisten toimintatapojen luominen perheessä auttaa heitä parempaan toimintavalmiuteen ja selvittämään haittoja. Kolmannessa työmuodossa taas ehkäistään jo olemassa olevaa haittaa tai ongelmaa, jotta ne eivät aiheuta uusia haittoja perheessä. Usein ehkäisevää perhetyötä tehdään perheen kotona tutussa ympäristössä. (Rönkkö & Rytönen 2010, 32.)

Perhe voi olla välillä lastensuojelun perhetyön asiakas ja välillä taas ehkäisevän perhetyön asiakas, riippuen perheen tarpeista kullakin hetkellä. Ehkäisevä perhetyö ei välttämättä liity lastensuojelun asiakkuuteen, mutta voi johtaa siihen tilanteesta riippuen. Ehkäisevää perhetyötä voi tarjota kotipalvelun tai kotihoiton lisäksi esimerkiksi neuvola, koulu, päivähoito tai jokin kolmannen sektorin organisaatio. Tällöin ehkäisevän perhetyön keskeisiä sisältöjä ovat perhetyön suunnitelma, arjessa auttaminen, ohjaus ja neuvonta, keskusteluapu, toiminnalliset menetelmät, vertaisryhmät ja moniammatillinen yhteistyö. (Järvinen ym. 2012, 71–72.)

Kotipalveluun kuuluu asumiseen, arkeen, hoivaan ja huolenpitoon sekä lasten hoitoon ja kasvatukseen liittyvää toimintojen suorittamista ja niissä avustamista. Kotihoitoa ja kotipalvelua käsitteinä käytetään rinnakkain ja ne kuuluvat ehkäisevään perhetyöhön varhaista tukea korostaen. On mahdollista, että kotihoitoa tarjotaan myös lastensuojelun asiakasperheille arjen tueksi. Ehkäisevässä perhetyössä kotipalvelu on maksullista, mutta harkinnanvarainen tilanne huomioiden. Lastensuojelussa avohuollon tukitoimena kotipalvelu taas on maksutonta. (Järvinen ym. 2012, 73.)

Neuvola tavoittaa lapsen ja perheen aina odotusajasta koulun alkuun asti. Näin ollen perheitä on mahdollista tukea ja auttaa arjessa sekä tukea ja edistää perheiden elämönhallintaa. Neuvolan perhetyö on maksutonta ja avun vastaanottaminen on monille luontevaa, koska se palvelee kaikkia lapsiperheitä. Tavoitteena on vahvistaa perheen voimavaroja vanhemmuudessa, parisuhteessa, kasvatuksessa sekä arjessa yleisesti. Neuvolan perhetyön työmuotoja ovat kotikäynnit, vertaisryhmät, palveluohjaus ja konsultointi. Tämä tarkoittaa sitä, että perhetyöntekijällä on oltava kattava käsitys tarjolla olevista palveluista ja toimintamuodoista perheen tarpeet samalla huomioiden. (Järvinen ym. 2012, 76–78.)

Päivähoidon ja koulun perhetyön toiminta-ajatus on usein samanlainen kuin neuvolankin. Työn lähtökohdانا on lapsi ja hänen hyvinvointinsa kyseessä olevassa ympäristössä sekä perheenjäsenten välisen vuorovaikutuksen lisääminen. Varhainen lapsen tukeminen tukee koko perhettä ja tavoittelee sitä, etteivät ongelmat kehity pahemmiksi. Perheiden tarpeiden mukaan neuvola, päivähoito ja koulu voivat toimia muiden tahojen kanssa yhteistyössä. Tärkeää kuitenkin on, että lapsi saa yksilöllistä aikaa ja tukea ja hänet huomioidaan osana perhettä. (Järvinen ym. 2012, 79–81.)

4.3 Varhaisen tuen merkitys

Lapsiperheiden kohdalla varhaisella tuella tarkoitetaan sitä, että lapsen ja perheen hyvinvointiin liittyviä riskejä pyritään tunnistamaan ja puuttumaan niihin heti huolen havaitsemisen jälkeen sekä ennen suurien ongelmien syntymistä. Perheen jäsenten elämönhallinnan ja voimavarojen säilyttäminen on hyvin tärkeää. Lisäksi varhaisen tuen mahdollistuminen ja työskentely asiakkaan ehdoilla kuuluvat tärkeänä osana varhaisen tuen tavoitteisiin. On tärkeää tarkastella myös hyviä ja hyvinvointia tukevia asioita perheessä, jotta työskentelyssä ei keskityttäisi vain negatiivisiin asioihin. (Lindqvist 2008, 11–12, 14–15.)

Ajallisesti tuki tapahtuu varhain ja työskentelyssä keskitytään erityisesti vauva- ja pikkulapsiperheisiin. Lapsen kasvun ja kehityksen tukemisen lisäksi tuetaan muun muassa vanhemmuutta ja perheen voimavaroja. Tukea saavat siis sekä lapset että aikuiset. (Lindqvist 2008, 15–16.)

Interventiolla eli väliintulolla on tarkoitus suojata, ehkäistä ja edistää yksilöiden ja ryhmien toimintakykyisyyttä, jolloin pyritään varhaiseen tukeen. Varhaiseen puuttumiseen kuuluu kaksi ulottuvuutta, ennaltaehkäisevä ja korjaava toiminta. Toisaalta pyritään ehkäisemään ongelmien syntymistä, mutta toisaalta ohjataan ja tuetaan perheen arkea konkreettisesti. Oikeaan aikaan saadulla tuella voidaan ehkäistä ja hidastaa ongelmien syntymistä ja kasaantumista. (Huhtanen 2004, 43, 45.)

Ei ole olemassa yhtä ja ainoaa varhaisen puuttumisen määritelmää. Voidaan kuitenkin sanoa, että varhainen puuttuminen on ongelmien havainnointia, niihin puuttumista sekä ratkaisemista mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Kriisin alkuvaiheessa mahdollisuudet ongelman ratkaisuun ja tukemiseen ovat vielä suuret ja näin ollen ehkäistään ongelmien kärjistymisen ja kasaantuminen. Varhaisen puuttumisen lisäksi muun muassa lapsiperheiden kohdalla tarvitaan hyvinvointia rakentavaa ja ennaltaehkäisevää työtä. Ehkäisevään työhön panostettaessa voidaan myös vähentää lastensuojeluun meneviä kuluja. Tärkeää on pyrkiä siihen, että palvelut ovat asiakkaille helposti saatavilla ja että kynnys sen hakemiseen on matala. (Kuikka 2005, 7; Kettunen, 2014; Pihlman 2014.)

Aulikki Kananojan mukaan olisi tärkeää, että myös ne perheet, jotka eivät ole lastensuojelun asiakkaana saisivat kotipalvelua. Huomioitavaa on myös se, että pohjoismaissa murrosikäisten lasten lukumäärä lastensuojelussa on noussut ja Suomessa heitä sijoitetaan yhä enemmän laitoksiin. Kananojan mukaan myös riskitilanteita olisi hyvä ennakoita ja perhetyötä täytyisi saada entistä paremmin ihmisten saataville. (Yle Uutiset, 2014.)

5 AIEMMAT TUTKIMUKSET JA KEHITTÄMISOHJELMAT

Suomessa ei ole tehty tutkimusta ehkäisevästä perhetyöstä samassa mittakaavassa kuin esimerkiksi lastensuojelun perhetyöstä, sillä työmuoto on vielä suhteellisen uusi. Ehkäisevän perhetyön tutkimusta vanhempien näkökulmasta löytyy vain vähän, lukuun ottamatta aiheesta kirjoitettuja opinnäytetöitä ja pro gradu -tutkielmia. Seuraavaksi nostamme esille muutaman ehkäisevää perhetyötä käsittelevän tutkimuksen sekä KASTE-kehittämishjelman.

Kaisa Karjalainen (2013) on pro gradu -tutkielmassaan ”Se on kokoajan parantanut niinku sika juoksuaan” – Vanhempien arjelle ja ennaltaehkäisevälle perhetyölle antamat merkitykset selvittänyt vanhempien kokemuksia ennaltaehkäisevästä perhetyöstä ja sen merkityksistä. Karjalainen selvittää vanhempien ajatuksia ja sitä, minkä he kokevat merkitykselliseksi arjessaan sekä ennen että jälkeen ennaltaehkäisevän perhetyön. Aineistonkeruumenetelmänä tutkimuksessa on käytetty teemahaastattelua, sillä sen on koettu olevan helpoin tapa saada vastauksia tutkimuskysymyksiin. Lisäksi vanhempien ääni saadaan parhaiten kuuluviin juuri haastattelun kuin esimerkiksi kirjoituspyynnön avulla. (Karjalainen 2013, 29, 31.)

Tutkielmassa tuodaan esille vanhempien kokemuksia ennaltaehkäisevästä perhetyön palvelusta ja sen aikaansaamia muutoksia perheiden arjessa. Haastattelusta nousi esiin kolme teemaa arjelle sekä ennen ennaltaehkäisevää perhetyötä että sen jälkeen. Lisäksi itse perhetyö sai kolme merkitysteemaa haastatteluiden perusteella. (Karjalainen 2013, 41.)

Haastatteluiden perusteella ennen ennaltaehkäisevää perhetyötä vanhemmat kokevat, että arki on vääntöä ja väsymystä, pelkoa sekä jatkuvaa huolta. Ennaltaehkäisevän perhetyön vaikutukset ovat olleet pieniä muutoksia perheiden arjessa, kuten lasten vastuuntunnon ja luottamuksen kasvamista, sekä voimaantumista. Arki on siis helpottunut, mutta se ei kuitenkaan ole täydellistä. Lisäksi

perhetyön katsotaan haastateltavien mukaan olevan neuvottelija, ulkopuolinen auktoriteetti ja kasvattaja sekä puheyhteyden luoja. (Karjalainen 2013, 42, 46, 48, 52–53, 55, 57, 59, 61.) Tutkimuksesta näki selvästi, minkälaisia merkityksiä juuri vanhemmat ovat antaneet ehkäisevälle perhetyölle.

Maritta Törrösen teos *Onni* on joka päivä edustaa tutkimusta ehkäisevästä perhetyöstä ja perheiden arjesta. Sen aineisto perustuu Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiön Varhainen vastuunotto -hankkeeseen ja sen yhteydessä vuonna 2006 tuotettuihin haastatteluihin ja kyselyihin. Tutkimukseen osallistui 16 äitiä ja 5 isää, ja se perustui voimaannuttavaan sosiaalityöhön. Haastatteluiden avulla kartoitettiin nykypäivän perheitä rasittavia asioita sekä jaksamista tukevia tekijöitä vanhempien näkökulmasta, sitä millaisena he näkevät perheensä hyvinvoinnin. (Törrönen 2012, 9, 14–15.)

Keskeiseksi asioiksi tutkimuksessa osoittautuivat kokemukset toimeentulosta ja taloudellisista toimintavapauksista, kotitöiden jakamisesta vanhempien kesken, työn ja vapaa-ajan yhdistämisestä, asumisesta sekä terveydestä. Arjen pyörittäminen ja ajankäyttö puhuttelivat vastaajia. Lisäksi kaikista tärkeimmiksi arvoiksi ja onnellisuuteen vaikuttaviksi tekijöiksi mainittiin rakkaus, perhe, turvallisuus ja terveys. (Törrönen 2012, 111–114.)

Kyselystä selviää, että kotityöt jakautuvat sukupuolen mukaan. Naisten vastuualueena on siivoamiseen ja ruoanlaittoon liittyvät asiat, kun taas miehet puolestaan keskittyvät korjaamiseen ja huoltotöihin. Miehet näyttävät kuitenkin tulleen yhä enemmän avuksi myös naisten perinteiselle vastuualueelle, mutta naiset eivät juurikaan ole lisänneet toimintaansa miesten edustamalla vastuualueella. Lastenhoito on enemmän naisen vastuulla, mutta yleisestä lasten kanssa puuhasteluun ja kasvatukseen liittyvissä asioissa osallistuvat kummatkin sukupuolet yhteisvastuullisesti. (Törrönen 2012, 51.)

Vastaajien tulot vaihtelevat 1000–4600 euroon. Vajaa puolet vastanneista perheistä jäävät niin sanotun köyhyysrajan alapuolelle ja muutamalla heistä taloudelliset huolet ovat jatkuvia. Vanhemmat tinkivät omista hankinnoistaan mieluummin kuin lastensa menoista. (Törrönen 2012, 79.)

Elämän tärkeimmistä asioista vastaajat ovat yksimielisiä. Yhteisöllisiä arvoja pidetään tärkeänä, perheenjäsenten välisiä suhteita, sekä kodin ulkopuolisia ihmissuhteita nostettiin esille. Yhdessä vietetty aika, läheisyys ja seksielämä koettiin tärkeinä. Lasten tulevaisuus ja taloudellinen turvallisuus nousivat myös esille. Elämästä nauttiminen miellettiin merkitykselliseksi. (Törrönen 2012, 115, 117.)

Tutustuimme myös sosiaali- ja terveydenhuollon kansalliseen kehittämissuunnitelmaan. Kehittämissuunnitelma KASTE (2012–2015) on sosiaali- ja terveysministeriön pääohjelma, jonka avulla pyritään johtamaan ja uudistamaan suomalaista sosiaali- ja terveyspolitiikkaa. Se perustuu lakiin (733/1992, 5 §) Sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta. Ohjelma vahvistetaan

joka neljäs vuosi valtioneuvoston toimesta. (Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma Kaste 2012–2015, 4.)

Kaste-ohjelmassa määritellään alan uudistustyön tavoitteet, toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi ja niitä tukevat keskeiset ohjelmat, lainsäädäntöhankkeet, suositukset sekä valvonnan painopisteet. Ohjelma pureutuu siis sosiaali- ja terveydenhuollon uudistustarpeisiin, joita keskeiset asiantuntijat ja kansalaiset ovat nostaneet esille. Tavoitteena on, että ohjelman avulla pystytään kaventamaan ihmisten hyvinvointi- ja terveyseroja sekä järjestämään sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteet asiakkaita kuunnellen. (Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma Kaste 2012–2015, 4.)

Kaste-ohjelma muodostuu kuudesta osaohjelmasta, joista yksi koskee lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluiden uudistamista. Tarkoituksena on kehittää palveluja asiakaslähtöisiksi palvelukokonaisuuksiksi ja viedä erityispalvelujen, kuten lastenpsykiatrian, lastensuojelun ja kasvatus- ja perheneuvolan osaaminen peruspalvelujen tueksi esimerkiksi lasten kotiin, päivähoitoon ja kouluun. Keskeistä on hyvinvointia edistävän ja ongelmia ehkäisevän toiminnan vahvistaminen sekä palvelujen kustannusvaikuttavuuden lisääminen. Tavoitteena on erityisesti vähentää eriarvoisuutta, estää lasten ja nuorten syrjäytymistä, vahvistaa ehkäisevää lastensuojelua sekä vähentää huostaanottojen tarvetta. (Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma Kaste 2012–2015, 4, 22.)

Toimenpiteitä edellä mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi ovat muun muassa ehkäisevän ja varhaisen tuen palveluiden vahvistaminen sekä lastensuojelutyön kehittäminen. Lastensuojelun avohuoltoa ja perhehoitoa tulee kehittää sekä lasten ja lapsiperheiden kotipalvelua ja kotiin vietäviä palveluja vahvistaa. Nuorten oloja parannetaan nuorisososiaalityön ja etsivän nuorisotyön vahvistamisella, oppilas- ja opiskelijahuollon kehittämisellä sekä kouluhyvinvoinnin parantamisella. Perheitä tuetaan enemmän muun muassa laajentamalla perhekeskustoimintaa perheiden, kuntien, järjestöjen ja muiden toimijoiden yhteistyönä. (Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma Kaste 2012–2015, 23.)

6 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tutkimuksemme tehtävänä oli kartoittaa Etelä-Suomessa sijaitsevan kunnan ehkäisevän perhetyön piirissä vuonna 2014 olleiden asiakkaiden kokemuksia saamastaan palvelusta sekä sitä, miten se on muuttanut perheen arkea. Tavoitteena oli myös kerätä tietoa ehkäisevän perhetyön tarjoaman tuen saatavuudesta ja riittävydestä. Lisäksi halusimme kartoittaa perheiden käsityksiä ehkäisevästä perhetyöstä.

Tutkimuskysymykset:

- Millaisena perheet kokevat ehkäisevän perhetyön prosessin?
- Miten ehkäisevä perhetyö on muuttanut perheen arkea?

Näiden kysymysten avulla koimme, että asiakkailla on mahdollisuus tulla kuulukuksi ja tuoda esille oma mielipiteensä palvelusta. Tarkoituksena oli myös tuottaa hyödyllistä tietoa perhetyöntekijöille heidän omaan työhönsä.

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa kerrotaan tutkimuksen toteuttamisesta, aineiston hankinnasta ja analyysistä sekä tutkimuksen eettisyydestä ja luotettavuudesta. Luvuissa kerrotaan yleisesti teoriaa aiheeseen liittyen, samalla peilaten sitä juuri tämän tutkimuksen toteuttamiseen.

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen eli laadullinen. Tutkimus on aina prosessiluontoinen, johon kuuluu aiheen valinta, metodin pohdinta, kirjallisuuden lukeminen, aineiston keruu, aineiston analyysi sekä kirjoittaminen. Kvalitatiivista tutkimusotetta käytetään usein tutkimusongelmissa, jotka keskittyvät henkilön kokemuksen tai käyttäytymisen selvittämiseen, tai kun haluamme selvittää ja ymmärtää ilmiötä, mistä ei tiedetä paljoa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 14; Räsänen n.d.) Aineiston hankinnassa käytimme sekä kyselylomaketta että haastatteluja, joita analysoimme teemoittelun sekä aineistolähtöisen sisälönanalyysin avulla.

Tutkimus toteutettiin yhteistyössä Etelä-Suomessa sijaitsevan kunnallisen ehkäisevää perhetyötä sekä lastensuojelun avoimuuden perhetyötä toteuttavan yksikön kanssa. Tapasimme työntekijöitä kaksi kertaa ja lisäksi olimme yhteydessä heihin sekä puhelimitse että sähköpostitse. Työntekijöiden tehtävänä oli kartoittaa ehkäisevän perhetyön piirissä vuonna 2014 olleiden perheiden kiinnostusta osallistua tutkimukseemme. Yksitoista vuoden 2014 neljästätoista asiakkaasta lupautui osallistumaan tutkimukseen vastaamalla laatimaamme kyselylomakkeeseen, joista seitsemän lopulta palautti lomakkeen täytettynä. Lisäksi haastattelimme erikseen vielä kolmea lomakkeeseen vastannutta asiakasta. Kyselylomakkeet lähetettiin asiakkaille joulukuussa 2014 ja haastattelut toteutettiin tammikuun 2015 aikana.

7.1 Aineiston hankinta

Valitsimme ensisijaiseksi aineiston hankinnan menetelmäksi kyselylomakkeen. Ajatuksena oli, että lomakkeeseen saamme helpommin vastaajia kuin haastatteluun, sillä näin vastaaja pysyy nimettömänä koko tutkimuksen ajan. Tutkimuksen aihe saattaa olla myös joillekin melko arkaluontoinen, eivätkä kaikki ole valmiita keskustelemaan siitä henkilökohtaisesti haastattelijan kanssa. Vaikka kyselylomake mielletäänkin usein määrällisen eli kvantitatiivisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmäksi, voidaan sitä käyttää myös laadullisessa tutkimuksessa. Eri menetelmät voivat täydentää toisiaan, sillä esiin voidaan saada laajempia näkökulmia, joka lisää samalla myös tutkimuksen luotettavuutta (Alasuutari 2011, 31–33; Hirsjärvi & Hurme 2004, 38.) Haastatteluiden avulla halusimmekin täydentää lomakkeista saatua tietoa.

Kyselylomake on yksi perinteisimmistä tavoista kerätä aineistoa tutkimukseen ja sen avulla voidaan koota ja tarkastella tietoa esimerkiksi erilaisista ilmiöistä, näkemyksistä, asenteista, arvoista ja ihmisten toiminnasta. Haasteita kyselylomakkeelle aiheuttavat monet epävarmuudet, kuten se, tuleeko vastauksia tarpeeksi, ovatko vastaukset tarpeeksi kattavia, mittaavatko kysymykset oikeita asioita ja onko esimerkiksi ajankohta oikea kyselylle. Vaarana kyselylomakkeessa voi olla myös kysymysten väärinymmärrys. Vastaaja ei pysty esittämään tarkennuksia kysymyksiin, eikä myöskään haastattelijä tarkennuksia vastauksiin. (Vehkalahti 2008, 11–12; Valli 2010, 103–104; Hirsjärvi ym. 2007, 190.)

Kyselylomakkeen etu on muun muassa se, ettei haastattelijä ole itse läsnä vaikuttamassa haastateltavien vastauksiin. Lisäksi lomakkeella kaikki vastaajat saavat kysymykset samassa muodossa ja vastaajilla on myös enemmän aikaa pohtia vastauksia ja palata niihin tarvittaessa. Tutkijoiden ei myöskään tarvitse matkustaa haastateltavien luokse, sillä kysely voidaan postittaa vastaajille. Kyselylomakkeen avulla on mahdollista tavoittaa suuri joukko ihmisiä samanlaisesti. (Valli 2010, 107; Hirsjärvi ym. 2007, 190.)

Kyselylomakkeessa kysymysten vastausvaihtoehdot voivat olla joko avoimia tai suljettuja. Avoimessa kysymyksessä vastaus on vapaamuotoinen, kun taas suljetussa kysymyksessä vastausvaihtoehdot ovat jo valmiiksi annettuja. Suljettuihin kysymyksiin voi olla helpompi vastata, sillä ne eivät ole usein niin tungettelevia. Valmiit vastausvaihtoehdot helpottavat myös tietojen käsittelyä. Sanallisia vastauksia on työläämpi käsitellä kuin suljettuja, mutta avoimella kysymyksellä taas voidaan saada tutkimuksen kannalta merkityksellistä tietoa, joka olisi muuten voinut jäädä saamatta. On perusteltua käyttää avoimia kysymyksiä myös tilanteissa, joissa vastausvaihtoehtoja tulisi muuten liikaa. Lisäksi voidaan käyttää asteikkoihin eli skaaloihin perustuvaa kyselytyyppiä, jossa esitetään väittämiä ja vastaaja valitsee niistä sen, kuinka voimakkaasti hän on samaa tai eri mieltä väittämästä. (Vehkalahti 2008, 24–25; Hirsjärvi ym. 2007, 195.)

Saatekirjeellä on tärkeä merkitys kyselytutkimukselle. Sen avulla vastaajalle kerrotaan tutkimuksen perustiedot, kuka tutkimusta toteuttaa, miten vastaajat ovat valikoituneet ja mihin tutkimuksesta saatuja tuloksia tullaan käyttämään. (Vehkalahti 2008, 47.) Lähetimme kyselylomakkeen mukana myös saatekirjeen (Liite 1), jossa kerrottiin edellä mainituista asioista.

Laatiessamme kyselylomaketta, päätimme jakaa kysymykset otsikoiden alle: taustatiedot, asiakkuuden vireilletulo, aloitusvaihe, tapaamisvaihe ja työskentelyn päättäminen. Näin ollen saisimme vastaajilta tietoja heidän kokemuksistaan koko prosessin aikana. Kyselylomakkeessa (Liite 2) käytimme pääosin avoimia kysymyksiä. Avoimien kysymysten avulla vanhempien on helpompi tuoda äänensä kuuluviin kertoessaan mielipiteitään ja kokemuksiaan omin sanoin. Lisäksi käytimme skaaloihin perustuvaa kyselyä eli väittämiä ehkäisevän perhetyön toiminnasta ja saadusta tuesta. Kyselylomakkeen lopussa vastaajalla on mahdollisuus antaa palautetta ehkäisevästä perhetyöstä. Lomaketta rakentaessa otimme myös huomioon perhetyöntekijöiltä tulleet toivomukset kysymysten suhteen.

Asiakkailla oli mahdollisuus valita, haluavatko he lomakkeen postitse vai sähköisesti. Päädyimme tarjoamaan kumpaakin menetelmää, jotta saisimme vastausprosentin mahdollisimman korkeaksi. Työntekijät selvittivät asiakkailta, kuinka he haluavat lomakkeen toimitettavan heille ja samalla he ottivat ylös asiakkaiden yhteystiedot, joko sähköpostiosoitteen tai puhelinnumeron.

Asiakkailla, jotka antoivat puhelinnumeron, soitimme itse kysyäksemme heidän postiosoitettaan. Näin ollen saimme alkukontaktin asiakkaisiin ja saimme samalla kysytyä vastaajien halukkuutta osallistua myös haastatteluun, jossa olisi vielä mahdollisuus tarkentaa lomakkeeseen liittyviä kysymyksiä ja vastauksia. Sähköisesti kyselylomakkeen saaneilta kysyttiin sähköpostin välityksellä haastatteluun osallistumisesta. Lomake lähetettiin sähköisesti kuudelle ja postitse viidelle asiakkaalle. Vastaajien tuli palauttaa lomakkeet kolmen viikon kuluessa. Työntekijät toivoivat, että hoidamme itse lomakkeiden lähettämisen, koska on vastaajalle selkeämpää ja luottamuksellisempaa, etteivät työntekijät osallistu tutkimuksen kulkuun muuten, kuin välittämällä yhteystiedot.

Toisena aineistonkeruumenetelmänä toimivat haastattelut. Haastattelu on yksi käytetyimmistä tiedonkeruumenetelmistä. Se on erittäin joustava menetelmä, joka sopii moniin eri tutkimustarkoituksiin. Haastattelua tekevän tutkijan tehtävänä on tuoda esille haastateltavan ajatuksia, käsityksiä, kokemuksia ja tunteita. Haastattelussa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa, jolloin haastattelijalla on mahdollisuus suunnata tiedonhankintaa itse tilanteessa ja saada vastauksiin selvennystä. Tällöin on myös mahdollisuus saada esiin vastausten taustalla olevia motiiveja. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 34–35, 41.)

Haastattelun haittana voidaan kuitenkin pitää sitä, että se vie paljon aikaa. Aluksi pitää sopia haastatteluajoja, toteuttaa itse haastattelu sekä litteroida haastatteluaineisto, joka on aikaa vievää puuhaa. Haastattelun luotettavuutta

voi heikentää esimerkiksi se, että vastaajalla on taipumus antaa haastattelijalle sosiaalisesti suotavia vastauksia. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 35.)

Haastattelun lajeja on monia, mutta me päädyimme käyttämään haastatteluisamme teemahaastattelua, joka on puolistrukturoitu haastattelu. Puolistrukturoidulle haastattelulle ominaista on se, että jokin näkökanta on lyöty lukkoon. Nimensä mukaisesti teemahaastattelu etenee yksityiskohtaisten kysymysten sijaan tiettyjen keskeisten teemojen varassa, jotka ovat kaikille vastaajille samat. Teemahaastattelussa vastaukset eivät ole sidottu vastausvaihtoehtoihin, vaan haastateltavat voivat vastata kysymyksiin omin sanoin. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 47–48.)

Laadimme haastattelua varten teemahaastattelurungon (Liite 3), joka suunniteltiin kyselylomakkeen pohjalta. Haastattelumme teemat olivat pitkälti samoja kuin kyselylomakkeessa, mutta olimme tiivistäneet teemat kolmeen osaan. Ensimmäisenä teemana oli taustatiedot ja perhetyön aloitukseen liittyvät asiat. Toisena teemana oli perhetyön toteutus perheessä ja viimeisenä perhetyön kehittäminen. Teemojen alle olimme listanneet tutkimuksemme kannalta hyödyllisiä kysymyksiä muistiin.

Haastatteluiden tarkoituksena oli syventää ja tarkentaa lomakkeista saatuja tietoja. Olimme haastateltaviin yhteydessä puhelimitse sopiaksemme haastattelu-aikoja ja kartoittaaksemme mahdollista tarvetta lastenhoidolle haastattelun ajaksi. Koska meitä tutkijoita oli kolme, päätimme että kaksi suorittaa haastattelua ja tarvittaessa yksi hoitaa sillä välin perheen lapsia. Kävi kuitenkin ilmi, ettei lastenhoitoapua tarvittu. Haastattelimme kolmea asiakasta tammikuun 2015 aikana, kahta heidän omista kodeissaan ja yhtä koulullamme. Kaikki tutkijat osallistuivat kahteen haastatteluun. Haastattelut kestivät keskimäärin 32 minuuttia. Haastattelut nauhoitettiin, minkä jälkeen ne litteroitiin. Haastattelu-materiaalia tuli yhteensä 96 minuuttia.

7.2 Aineiston analyysi

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen eli laadullinen. Kyselylomakkeista ja haastatteluista kerätty aineisto analysoitiin pääosin teemoittelemalla. Teemoittelun tukena käytimme myös aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

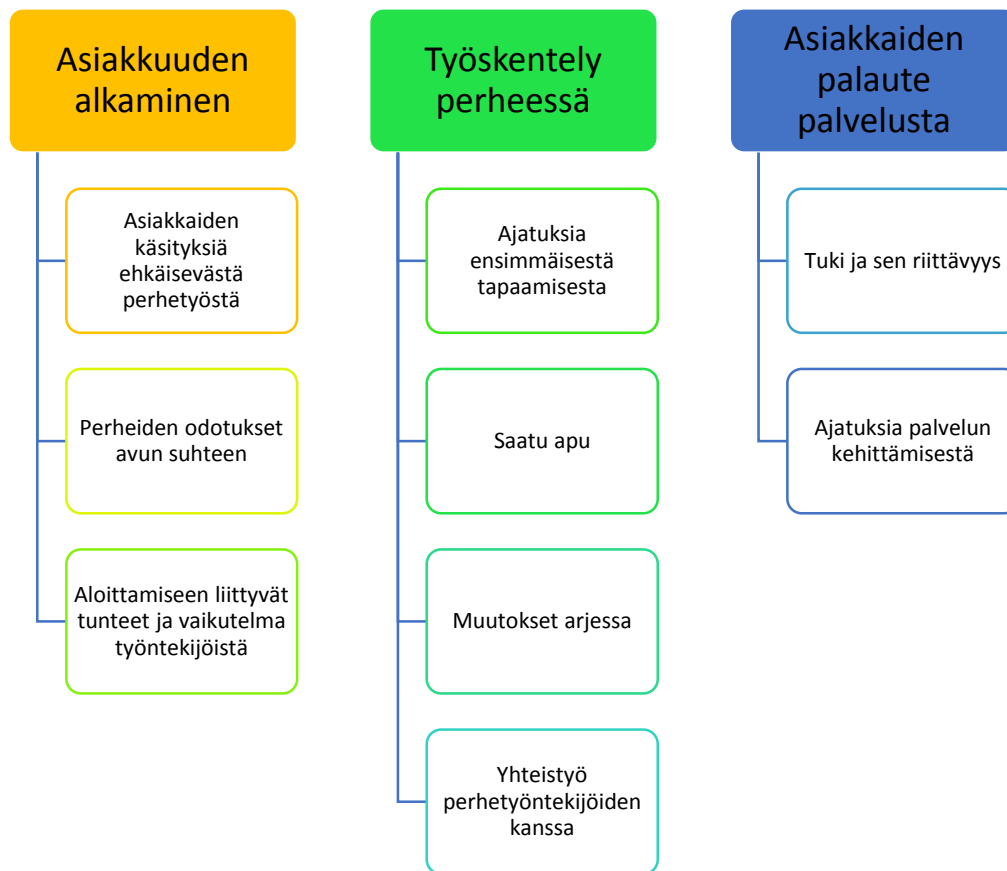
Laadullisen aineiston yksi tavallisimpia analyysimenetelmiä on teemoittelu, joka tarkoittaa sitä, että aineistoa analysoidessa nostetaan esille useasti toistuvia piirteitä. Nämä yhteiset piirteet voivat pohjautua esimerkiksi teemahaastattelun teemoihin, mutta aineiston analyysin myötä usein myös uusia teemoja nousee esiin. (Hirsjärvi ym. 2007, 219; Hirsjärvi & Hurme 2004, 173.) Tutkimuksesamme teemoittelu oli luonteva valinta pääasialliseksi analysointimenetelmäksi, sillä kyselylomakkeessa ja teemahaastattelussa oli jo ennalta määritetyt teemat, joiden alle tutkimustulokset lopulta muodostuivat. Kyselylomakkeen ja teemahaastattelun ennalta asetettuina teemoina olivat asiakkuuden alkaminen

ja työskentely eli ehkäisevän perhetyön prosessi sekä viimeisenä teemana palaute ja kehittäminen.

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla tutkittavasta ilmiöstä muodostetaan tiivistetty kuvaus pelkistämällä eli redusoimalla aineistoa sekä karsimalla tutkimukselle epäolennainen tieto pois. Ryhmittelyn eli kluseroinnin avulla aineistosta pyritään löytämään samankaltaisuuksia sekä eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samankaltaisuudet ryhmitellään ja yhdistetään luokaksi. Luokkana voi olla esimerkiksi tutkittavan ilmiön ominaisuus, piirre tai käsitys. Lopuksi aineistosta erotetaan olennainen tieto ja muodostetaan teoreettisia käsitteitä eli järjestetään uudelleen uudeksi kokonaisuudeksi. Näin ollen tutkija saa tuotua esille kuvauksen tutkimuskohteestaan. Tätä kautta päästään myös tutkimuksen johtopäätöksiin. Kaikissa näissä edellä mainituissa analyysin vaiheissa tutkija pyrkii ymmärtämään tutkittavia heidän omasta näkökulmastaan. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 110–112, 115.)

Kyselylomakkeiden aineiston käsittely alkaa aina palautuneiden lomakkeiden tarkistamisella. Aluksi joukosta poistetaan puutteellisesti ja asiattomasti täytetyt lomakkeet, minkä jälkeen lomakkeet käydään läpi kysymys kysymykseltä samalla arvioiden puuttuvat tiedot ja mahdolliset virheet. Tärkeää tarkistuksessa on selvittää tutkimuksen kato eli vastausvaje. (Vilka 2007, 106.) Lomakkeiden tarkistamisen jälkeen kirjoitimme vastauksista sanalliset yhteenvedot ja pelkistimme vastaukset. Tutkimuksen kannalta merkityksellisen tieto jätettiin pois ja merkitykselliset tulokset tuotiin esille.

Haastattelut nauhoitettiin, jotta aineisto pystyttiin litteroimaan eli kirjoittamaan sanatarkasti muistiin. Litterointi voidaan tehdä kokonaisesta haastatteluaineistosta tai valikoiden, esimerkiksi ainoastaan teema-alueista. (Hirsjärvi ym. 2007, 217.) Litteroimme koko haastatteluaineiston, josta karsimme myöhemmin tutkimukselle epäolennaiset asiat pois. Kyselylomakkeista ja litteroidusta aineistosta nostimme esille tuloksia teemojen alle ryhmittelyn avulla. Ryhmitelty aineisto yhdistettiin luokiksi eli alateemoiksi, joita kuvataan seuraavan kuvion 2 avulla.

Kuvio 2. Aineiston analyysi

7.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusta tehdessä etiikka kulkee mukana moraalisisina valintoina ja päätöksinä, aina aiheen valinnasta tulosten vaikutuksiin. Muun muassa tutkimuskohteen ja menetelmän valintaan, aineiston hankintaan, luotettavuuteen, tutkittavien kohteluun, aineiston käsittelyyn ja säilyttämiseen voi liittyä eettisiä kysymyksiä. (Kuula 2006, 11.)

Tutkimukseen osallistuminen oli asiakkaille täysin vapaaehtoista ja heillä oli oikeus päättää osallistumisensa milloin vain. Työntekijät selvittivät halukkaat osallistumaan tutkimukseemme ja pyysivät lupaa yhteystietojen luovuttamiseen tutkijoille. Osallistujilla oli mahdollisuus valita, haluavatko he täyttää kotiosoitteeseen omalla nimellä lähetettävän paperilomakkeen vai sähköisen lomakkeen. Kaikki vastaukset lomakkeen muodosta riippumatta palautuivat anonymieina tutkijoille. Missään vaiheessa prosessia vastaajien henkilöllisyys ei selvinnyt muille kuin perhetyöntekijöille ja tutkijoille ja haastatteluun osallistuneiden henkilöllisyys on luonnollisesti vain haastattelijoiden tiedossa. Nimi- ja yhteystiedot hävitettiin asianmukaisesti.

Tulokset kirjataan sellaisessa muodossa, että niistä ei pysty tunnistamaan vastaajia esimerkiksi erilaisten arkaluontoisten tai yksityiskohtaisten asioiden perusteella. Erityistä tarkkuutta vaatii myös suorien sitaattien käyttäminen. (Kuula 2006, 90, 205.) Vastauksista saatuja tietoja käsiteltiin luottamuksellisesti ja tutkijoita sitoo vaitiolo- ja salassapitovelvollisuus. Haastattelujen äänitteet ja vastauslomakkeet hävitettiin asiaankuuluvasti tulosten kirjaamisen jälkeen. Tutkimustulosten perusteella ei ole mahdollista yhdistää vastauksia kehenkään tiettyyn henkilöön. Tätä tukee myös se, ettei kyseisen kunnan nimeä julkaista missään vaiheessa tutkimusta.

Kvalitatiivisen aineiston anonymisoinnin keskeisimpiin tapoihin kuuluvat henkilö- ja erisnimien poistaminen, taustatietojen luokittelu kategorioihin sekä arkaluontoisten tietojen harkinnanvarainen poistaminen. Nimiä on mahdollista myös muuttaa ja usein se on tutkimuksen selkeyden ja luettavuuden kannalta parempi vaihtoehto kuin nimien poistaminen kokonaan. (Kuula 2006, 214–215.) Haastattelut litteroitiin, jolloin asioiden vääristelyä ei tapahdu.

Vastausprosentti on yksi tutkimuksen luotettavuuden ilmaisun. Se kertoo, kuinka moni tutkimukseen valituista vastasi eli täytti ja palautti kyselylomakkeen. Mikäli vastausprosentti jää alhaiseksi, myös edustavuus voi jäädä tuolloin kyseenalaiseksi. (Vehkalahti 2008, 44.) Tutkimuksemme vastausprosentti oli 50%. Kyselylomakkeista saatua tietoa täydensimme kuitenkin vielä teema-haastatteluin, jotka toivat lisäarvoa tutkimuksellemme.

8 TULOKSET

Tutkimukseen osallistui yhteensä 7 perhettä. Perheiden lapset olivat iältään 1–16 vuotiaita. Kaikista perheistä löytyi ainakin yksi alle kouluikäinen lapsi. Perhekoot vaihtelivat kahden ja kuuden hengen välillä.

Tutkimuksessamme haettiin vastauksia siihen, millaisena perheet kokevat ehkäisevän perhetyön prosessin ja miten ehkäisevä perhetyö on muuttanut perheiden arkea. Tässä luvussa esitellään tutkimuksen tulokset, jotka ovat jakautuneet kolmeen eri teemaan. Ensimmäiseksi raportoidaan asiakkuuden alkamiseen liittyvät asiat, jonka jälkeen kerrotaan ehkäisevän perhetyön työskentelystä perheessä. Viimeisenä osana on ehkäisevän perhetyön palaute, joka sisältää myös palvelun kehittämistä käsittelevät tulokset. Kuviossa 3 kuvataan pääpiirteittäin tutkimuksemme tuloksia eli asiakkaiden kokemuksia saamastaan palvelusta, joita avataan tarkemmin seuraavissa alaluvuissa.

Kuvio 3. Asiakkaiden kokemuksia saamastaan palvelusta

Tuloksissa ehkäisevän perhetyön prosessin pääpaino on aloituksessa, työskentelyssä ja muutosten kuvauksessa. Prosessiin kuuluu myös päätösvaihe, joka on aineiston vähäisyyden vuoksi sijoitettu toteutusvaiheen loppuun Yhteistyö perhetyöntekijöiden kanssa -alaotsikon 8.2.4 alle. Tulosten havainnollistamiseksi olemme käyttäneet suoria lainauksia, joiden avulla pyrimme tuomaan asiakkaiden kokemuksia tarkemmin esille.

8.1 Asiakkuuden alkaminen

Ehkäisevän perhetyön asiakkuudet olivat alkaneet monista eri syistä ja eri toimijoiden ohjaamina. Vastauksista kävi ilmi, että perheet olivat saaneet tiedon ehkäisevästä perhetyöstä neuvolan, perheneuvolan, kotipalvelun, lapsi-vanhempiryhmän tai sosiaalityöntekijän kautta. Yli puolet perheistä olivat kuulleet palvelusta neuvolan kautta. Osa vastaajista oli ottanut yhteyttä perhetyöntekijöihin itse, kun taas joissain tapauksissa esimerkiksi neuvola oli ottanut yhteyttä ehkäisevään perhetyöhön asiakkaan puolesta.

8.1.1 Asiakkaiden käsityksiä ehkäisevästä perhetyöstä

Ensimmäisenä halusimme selvittää, minkälainen käsitys perheillä on ennalta-ehkäisevästä perhetyöstä. Kysyttäessä perheiltä, miten he kuvailisivat ehkäisevää perhetyötä ja miksi sitä tehdään, näytti heillä olevan melko hyvä käsitys palvelusta. Vanhemmat kuvailivat ehkäisevää perhetyötä matalan kynnyksen palveluna, jonka kautta saa apua jaksamiseen ja tukea arkeen. Tuki voi olla esimerkiksi huolien kuuntelemista, tilanteen ja avun tarpeen kartoittamista sekä kotitöissä auttamista. Apu pienissäkin asioissa nähtiin tärkeänä. Se nähtiin tukimuotona, jonka avulla voidaan ehkäistä ongelmien muuttumista suuremmiksi ja estää esimerkiksi lasten huostaanottoja. Ehkäisevän perhetyön katsottiin vaikuttavan merkittävästi myös perheen ja varsinkin lapsen elämänlaatuun. Lisäksi siitä nähtiin olevan hyötyä niin sanotuille avuttomille vanhemmille.

Kysyttäessä perheiltä muuttuiko käsitys ehkäisevästä perhetyöstä asiakkuuden aikana, osa vastasi kieltävästi, kun taas monet vastaajista kuvailivat käsityksen muuttuneen positiivisempaan suuntaan. Yksi vastaaja kuvasi käsityksen muuttuneen positiivisempaan sen jälkeen, kun oli vihdoinkin saanut jonkun puhelimen päähän. Yhdenkään käsitys ehkäisevästä perhetyöstä ei ollut muuttunut kielteiseen suuntaan.

Käsitys siitä, kuinka merkittävää nopea ja yksilöllinen ehkäisevä perhetyö on, vahvistui.

Alkukäsitykseni ja pelkoni leimautumisesta muuttui ihan alkumetreillä positiivisempaan suuntaan.

Ihmisläheisyys ja turvan tunne yllättivät.

8.1.2 Perheiden odotukset avun suhteen

Asioita, joihin perheet odottivat apua olivat lasten hoitoon, hyvinvointiin ja kasvatukseen liittyvät asiat sekä oma jaksaminen. Jotkut kaipaivat myös ulkopuolisen näkemystä asioihin ja varmistusta omille tunteilleen. Toiset taas kertoivat tarvitsevänsä henkilön, jonka kanssa voi keskustella asioista ja jolle voi tarvittaessa soittaa. Myös oman ajan saamiseen odotettiin apua.

Odotin ehkäisevältä perhetyöltä varmistusta siihen, että JOS romahtaisin rankan arjen - - keskellä, minulla olisi henkilö, jolle voisoin soittaa ja joka tietäisi tilanteestani jo etukäteen.

Ulkopuolisen näkemystä oman perheen tilanteesta. Joitakin käytännön vinkkejä normiarjen haasteisiin.

Helpotusta omaan pahaan oloon (puhumalla). Neuvoja lapsen rai-vokohtausten sietämiseen, ”kasvatusneuvoja”. Tarvitsin henkilöä jolle kertoa äitiyteen liittyvistä huolistani ja vauvan hoidosta.

Yksi perhe toivoi, että ehkäisevän perhetyön kautta heille olisi voitu järjestää tukiperhe. He olivat hieman pettyneitä, että sellaista ei kuitenkaan ollut mahdollista saada ilman lastensuojelun asiakkuutta. Perhe ei odottanut ehkäisevältä perhetyöltä muuta tukea.

8.1.3 Aloittamiseen liittyvät tunteet ja vaikutelma työntekijöistä

Kysyimme perheiltä, miltä ehkäisevän perhetyön aloittaminen tuntui ja millaisia ajatuksia se herätti. Vastauksista nousi esiin enimmäkseen myönteisiä tunteita, kuten se, että avun saaminen oli helpottavaa ja tervetullutta. Lisäksi avun pyytämisen ei katsottu olevan vaikeaa, koska tilanne perheessä oli niin vaikea.

Vauva-aikana olin paljon yksin ajatusteni kanssa, joten avun vastaanottaminen ja asioista puhuminen oli tervetullutta ja helppo vastaanottaa.

Tuntui siinä tilanteessa jossa olimme erittäin helpottavalta saada apua. Pitkään kylläkin mietin kehtaanko pyytää apua jaksamiseen.

Tuntui helpottavalta. Se pelasti minut ja perheeni isolta kriisiltä (tai olemassa olevan kriisin pahenemiselta). Tuntui vain hyvältä, että joku tuli apuun.

Toisaalta useassa vastauksessa esiin nousi myös häpeän ja epäonnistumisen tunteita siitä, ettei pärjääkään yksin. Vastauksissa tuli esille myös se, että niin sanotusti viimeiseen asti yritetään pärjätä itsekseen. Vanhemmat kuvaavat tuntemuksiaan muun muassa näin:

Aluksi pelkäsin jonkinlaista ”leimautumista” kun ilmoittauduin pelkääväni oman jaksamiseni puolesta. Hyvin pian tulinkin kuitenkin vakuuttuneeksi siitä, ettei yhteydenottoni tarvitse suurta hätää. Pienetkin mieltä painavat asiat on hyvä jakaa ja apua saa pyytää.

Ensimmäinen ajatus oli, että en pysty hallitsemaan oman perheeni tilannetta kun joudutaan turvautumaan ulkopuolisen apuun. Koin myös jollain tavalla häpeää koska kuvitteli epäonnistuneeni perheeni kanssa.

Toisaalta itsesyytökset siitä, etten selvinnyt yksin, vaivasivat hieman taustalla.

Ensimmäinen yhteydenotto perhetyöntekijän kanssa herätti suuressa osassa vastaajista helpotusta muun muassa sen suhteen, että joku puuttui perheen tilanteeseen ja auttoi konkreettisesti. Tärkeänä vastaajat näkivät myös sen, että

perhetyöntekijät ottivat yhteyttä asiakkaaseen, sillä väsyneenä asiakas ei välttämättä itse jaksanut ottaa yhteyttä ja hakea apua. Yhdessäkään vastauksessa ei kuvattu tuntemuksia kielteisesti, vaikka yksi vastaajista kertoikin aluksi jännittäneensä.

Aluksi toki jännitti, mutta loppujen lopuksi tuntui oikein hyvältä ja helpottuneelta.

Helpottavalta. Tilanteemme oli aivan kaoottinen.

Yhteydenotto tuntui hyvin helpolta ja keskustelu luontevalta.

Kysyttäessä, millaisen vaikutelman vastaajat saivat perhetyöntekijöistä, olivat vastaukset pelkästään positiivisia. Päälimmäisiksi vastauksista nousivat kuvaukset ymmärtäväinen, välittävä ja asiantunteva. Työntekijöitä kuvattiin myös muun muassa sanoilla avoin, turvallinen, luotettava, lämmin, mukava, ihan ok ja aito. Työntekijöiden koettiin menevän suoraan asiaan. Oman olon uskalsi tuoda esille, eikä tarvinnut pelätä, että tuomitaan tai arvostellaan. Yhdelläkään vastaajalla ei ollut negatiivista sanottavaa perhetyöntekijöistä.

Vaikutelma oli mukava ja avoin, asiantunteva ja välittävä.

Turvallisen ja luotettavan vaikutelman. Erinomainen kuuntelija ja aidosti läsnä.

Kyllä hän oli asiansa osaava ja lämmin ihminen. Lapsikin otti hänet heti vastaan oikein hyvin. Hän myöskin ohjasi kysymään muita tukitoimia, joita sitten käytimmekin.

Molemmat olivat todella ystävällisiä ja ymmärtäväisiä.

8.2 Työskentely perheessä

Työskentelyssä otettiin huomioon perheen yksilölliset tarpeet ja toimittiin sen mukaisesti. Perheet olivat olleet hyvin eripituisia aikoja ehkäisevän perhetyön asiakkaina. Jollain tapaamisista oli ollut vain kerran, kun toisilla kyseessä oli kuukausia kestävä asiakkuus. Asiakstapaamiset järjestettiin perheiden kotona ja yhteyttä pidettiin myös puhelimitse.

8.2.1 Ajatuksia ensimmäisestä tapaamisesta

Työntekijöiden ensimmäisen käynnin jälkeen vastaajilla oli herännyt monenlaisia ajatuksia. Suuri osa ajatuksista oli myönteisiä, kuten helpottuneisuus ja toiveikkuus. Yksi vastaajista kuvaili sydämeltään pudonneen raskaan taakan, kun oli saanut puhuttua kaikki ahdistavat asiat työntekijälle. Joukossa oli kuitenkin myös kielteisiä ajatuksia, kuten pelkoa omasta kykeneväisyydestä äidiksi ja häpeää omasta väsymyksestään. Pelot osoittautuivat kuitenkin turhiksi

keskusteltuaan työntekijän kanssa. Vanhemmat kuvasivat tuntemuksiaan muun muassa seuraavasti:

Toiveikkuus siitä, että tilanne voi helpottua, oli merkittävin ajatus. Myös se, että sai puhua ja joku kuunteli, selkeytti omaa päätä, ja jaksoin nähdä asioissa hieman valoisimpia puolia.

Minusta tuntui, että perhetyöntekijälle oli helppo puhua. Hän osasi kuunnella hyvin ja oli todella luonnollinen ihminen, ei mikään ”virkamies”.

Yhden vastaajan kohdalla ajatukset avun tarpeesta eivät olleet kohdanneet työntekijöiden ja perheen kesken, eikä asiakkuus ollut jatkunut ensimmäistä tapaamista pidemmälle. Näin ollen perhe oli jäänyt pohtimaan, oliko tapaaminen ollut hyödytön ja aika mennyt vain hukkaan, koska ehkäisevällä perhetyöllä ei ollutkaan tarjota heidän tarvitsemaansa tukea. Tätä lukuun ottamatta kaikilla jäi enimmäkseen myönteinen kuva ensimmäisestä tapaamisesta.

8.2.2 Saatu apu

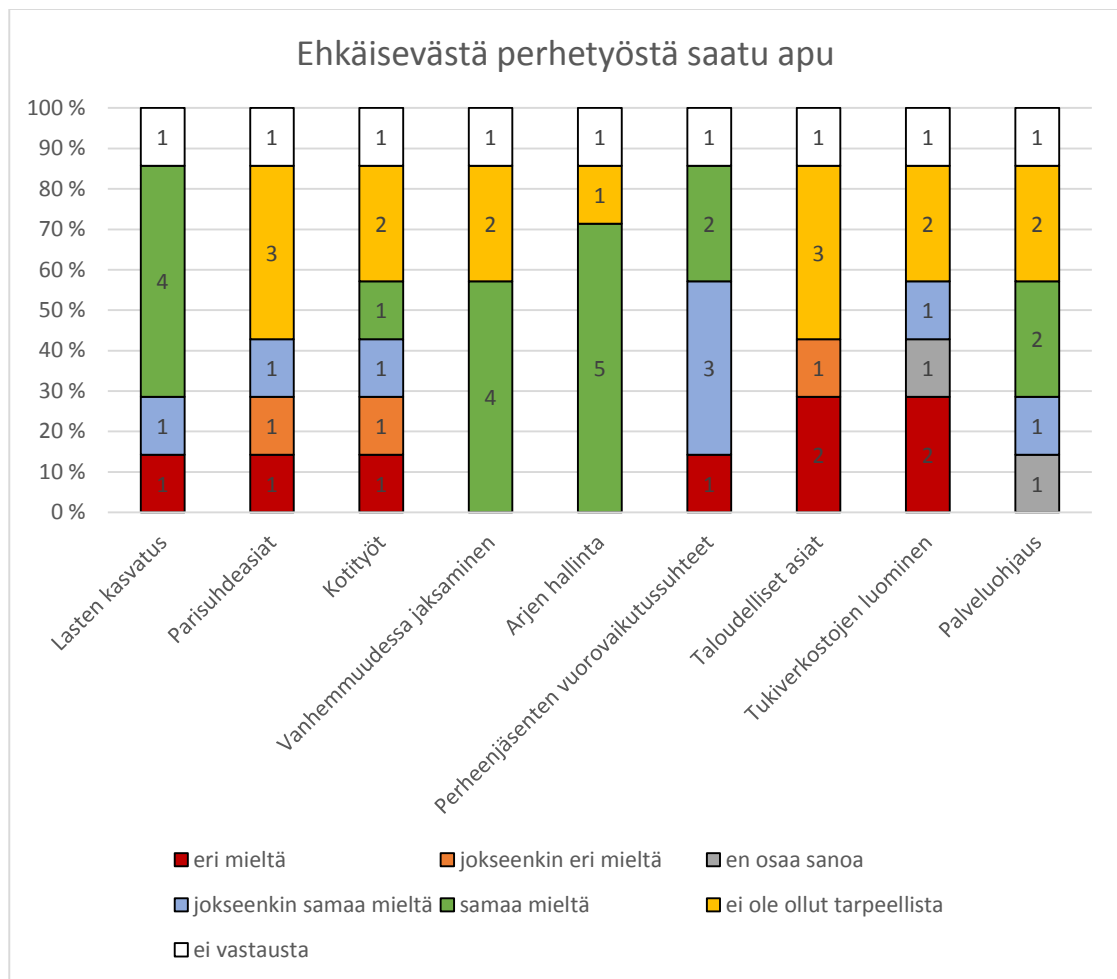
Kysyttäessä vastaajilta, minkälaista apua he olivat saaneet ehkäisevästä perhetyöstä, päällimmäisenä kertomuksissa esiin nousee keskustelu ja kuuntelu. Apu oli voinut olla pelkästään keskustelua ja omien asioiden läpi käymistä kuuntelevan ja aidosti läsnä olevan ihmisen kanssa. Vastaajat kertoivat myös saaneensa konkreettisia neuvoja lapsen hoitoon ja kasvatukseen. Joidenkin kohdalla apu oli ollut myös konkreettista lastenhoitoapua, jolloin vanhemmalle on annettu hetki omaa aikaa ja tätä kautta tukea väsymykseen.

Konkreettisia neuvoja lapsen raivokohtausten hillitsemiseen, lapsen aktiivisuuden kanavoimiseen ja kahden lapsen kanssa arjen sujumiseen. Kuuntelu ja empaattinen ymmärrys helpottivat omaa ahdinkoa.

Lastenhoito apua/tukea vaikeaan tilanteeseen. Olimme väsyneitä, surullisia, neuvottomia koko perhe.

Lähinnä keskustelu ja kuuntelu apua.

Saatu apu vastasi suurimmaksi osaksi perheiden odotuksiin avun suhteen. Kaiken kaikkiaan vastaajien kokemukset avun saamisesta olivat hyvin samankaltaisia. Kuviossa 4 kuvataan, missä asioissa asiakkaat olivat kokeneet saaneensa eniten apua ehkäisevästä perhetyöstä.

Kuvio 4. Ehkäisevästä perhetyöstä saatu apu (n=7)

Kuten yllä olevasta kuviosta 4 näemme, ehkäisevän perhetyön tuki oli auttanut perheitä eniten arjen hallinnassa, seuraavaksi lasten kasvatukseen liittyvissä asioissa ja vanhemmuudessa jaksamisessa. Vähiten apua oli tarvittu parisuhteeseen liittyvissä ja taloudellisissa asioissa. Suurimman hajonnan vastauksissa aiheuttivat kotityöt.

8.2.3 Muutokset arjessa

Useissa vastauksissa arjen muutosta kuvattiin melko niukkasanaisesti, eikä kovinkaan suurta muutosta ollut tapahtunut yhdenkään perheen kohdalla. Kaksi vastaajista kertoi, ettei arki käytännössä ollut muuttunut juurikaan. Toinen kuitenkin kertoi, että siinä hetkessä, kun työntekijä oli paikalla, oma ja tätä kautta koko perheen jaksaminen helpottui. Kahden vastaajan kohdalla muutos oli tapahtunut siinä, että kynnyksen avun pyytämiseen oli madaltunut, mikä puolestaan toisen kohdalla toi myös tiettyä rauhaa ja rentoutta arkeen. Vastaajat kuvailevat arjen muutosta seuraavasti:

Sain perhetyön kautta varmuutta vanhemmuuteen yksinhuoltajana. Uskallan jatkossakin varmasti pyytää apua, jos siltä tuntuu.

Perheemme arki muuttui hieman rauhallisemmaksi, rennommaksi, kaikille helpommaksi.

Ehkä jonkin verran selkiyttänyt omia ajatuksia.

Vastaajat kertoivat, että muutoksia oli saavutettu suurimmaksi osaksi keskusteluiden kautta. Keskusteluissa oli ollut mahdollisuus jakaa omia tunteitaan ja saada neuvoja omien tunteiden työstämiseen.

8.2.4 Yhteistyö perhetyöntekijöiden kanssa

Yhteistyötä perheen ja työntekijöiden välillä vastaajat kuvasivat myönteisin ilmauksin. Apua oli tarjottu ja työntekijät olivat olleet aktiivisesti yhteydessä asiakkaisiin. Vaikka yhden perheen kohdalla yhteistyö olikin jäänyt hyvin lyhyeksi, vastaaja kuvasi yhteistyötä kuitenkin hyväksi. Yhteistyötä kuvattiin myös muun muassa tasavertaiseksi, luontevaksi, henkilökohtaiseksi ja helpoksi.

Yhteistyö oli luontevaa ja helppoa. Uskalsi sanoa asiat rehellisesti. Yhteinen ymmärrys löytyi aika pian.

Perhetyöntekijä piti säännöllisesti yhteyttä tekstiviestitse ja kyseli kuulumisia ja auttoi jos tarvetta oli (esim. lastenvaunujen hankinta).

Koin, että perhetyöntekijä oli aidosti kiinnostunut asioistani ja tilanteeni auttamisesta. Hän muisti aiemmat keskustelumme ja oli yhteydessä minuun päin, ellen soitellut hänelle päin.

Perheissä, joissa asiakkuus oli jo päättynyt, oli se päätetty sovitusti perhetyöntekijöiden kanssa. Osa perheistä oli jatkanut toisen tai toisten palveluiden piirissä, kun osalla taas ei ollut enää tarvetta palvelulle. Perhetyöntekijät soittivat asiakkaille vielä myöhemmin asiakkuuden päätyttyä kysyäksään perheiden vointia ja kuulumisia. Asiakkaat katsoivat tämän olleen hyvä asia.

Eräs vastaajista kertoi tunteneensa asiakkuuden päätyttyä, että pystyisi tilanteen vaatiessa ottamaan helposti perhetyöhön yhteyttä myöhemminkin. Hän ajatteli toisen yhteydenoton olevan mahdollisesti helpompaa kuin aikaisemmin, kun on jo tieto siitä, miten palvelun piiriin pääsee.

8.3 Asiakkaiden palaute palvelusta

Asiakkaiden palaute ehkäisevästä perhetyöstä oli suurimmaksi osaksi positiivista. Positiiviset asiat kohdistuivat enimmäkseen työntekijöiden piirteisiin ja

olemukseen. Esille nostettiin muun muassa työntekijöiden ymmärrys, aito läsnäolo, empaattinen asenne ja uskallus kohdata vaikeita tunteita. Avun saannin nopeus nousi tässä kohtaa esille positiivisena asiana.

Hyvää työssä kerrottiin olevan myös elämänläheisyys, kokemus lapsiperheiden arjesta ja lapsista, avoin vuorovaikutus, konkreettisista asioista puhuminen sekä neuvojen saaminen asioihin niin, että tarkoitus oli oikeasti auttaa. Eräs vastaajista oli pohtinut jälkikäteen perheessään toteutettua ennaltaehkäisevää perhetyötä siten, että lastenhoitoavun lisäksi olisi voinut olla keskustelu- ja kotiapua myös hänelle itselleen sekä muille perheenjäsenille. Vastajat kommentoivat perhetyötä muun muassa näin:

Perhetyö on paljolti henkilökemiaan perustuvaa työtä, toki ilman ammattitaitoa ja ammatillista otetta pelkkä kemiakaan ei riitä. Erilaisten perheiden kohtaaminen vaatii työntekijöiltä paljon. Olen iloinen siitä, että meidän kanssa asioineet työntekijät olivat juuri meille sopivia.

Neuvolassa pitäisi ehkä vielä herkemmin kertoa ehkäisevästä perhetyöstä, jotta uupuneet perheet (erityisesti äidit) saisivat ajoissa apua. Itse olisin todennäköisesti pilannut avioliittoni ja lasteni elämän, jos en olisi pahimman paniikin keskellä saanut apua terveydenhoitajalta, joka ohjasi ehkäisevän perhetyön piiriin.

Olisin toivonut ehkäpä ”kotiapua” ja sitä, että perhetyöntekijällä ei olisi ollut niin kiire, siis hieman pidempää aikaa. Hän oli 2h/pv tai jopa sitä, että heitä olisi 2/perhe.

Osa vastaajista koki alkuun tietynlaista leimautumista palvelun käyttämisestä ja tuen hakemisesta. Toiset taas ajattelivat, että tänä päivänä palvelu ei ole enää niin leimaava, koska palveluiden käyttäminen on niin sanotusti nykypäivää ja perheiden avun tarve on kasvanut. Yksi vastaajista totesi, että myös niin sanotut tavallisetkin perheet väsyvät ja tarvitsevat tukea arkeen.

Pyysimme asiakkaita arvioimaan ennaltaehkäisevän perhetyön arvosanalla 1–5. Yksi vastaajista ei vastannut kysymykseen, mutta muiden vastaajien osalta keskiarvoksi muodostui 4,83. Tämän voidaan katsoa olevan hyvä arvosana.

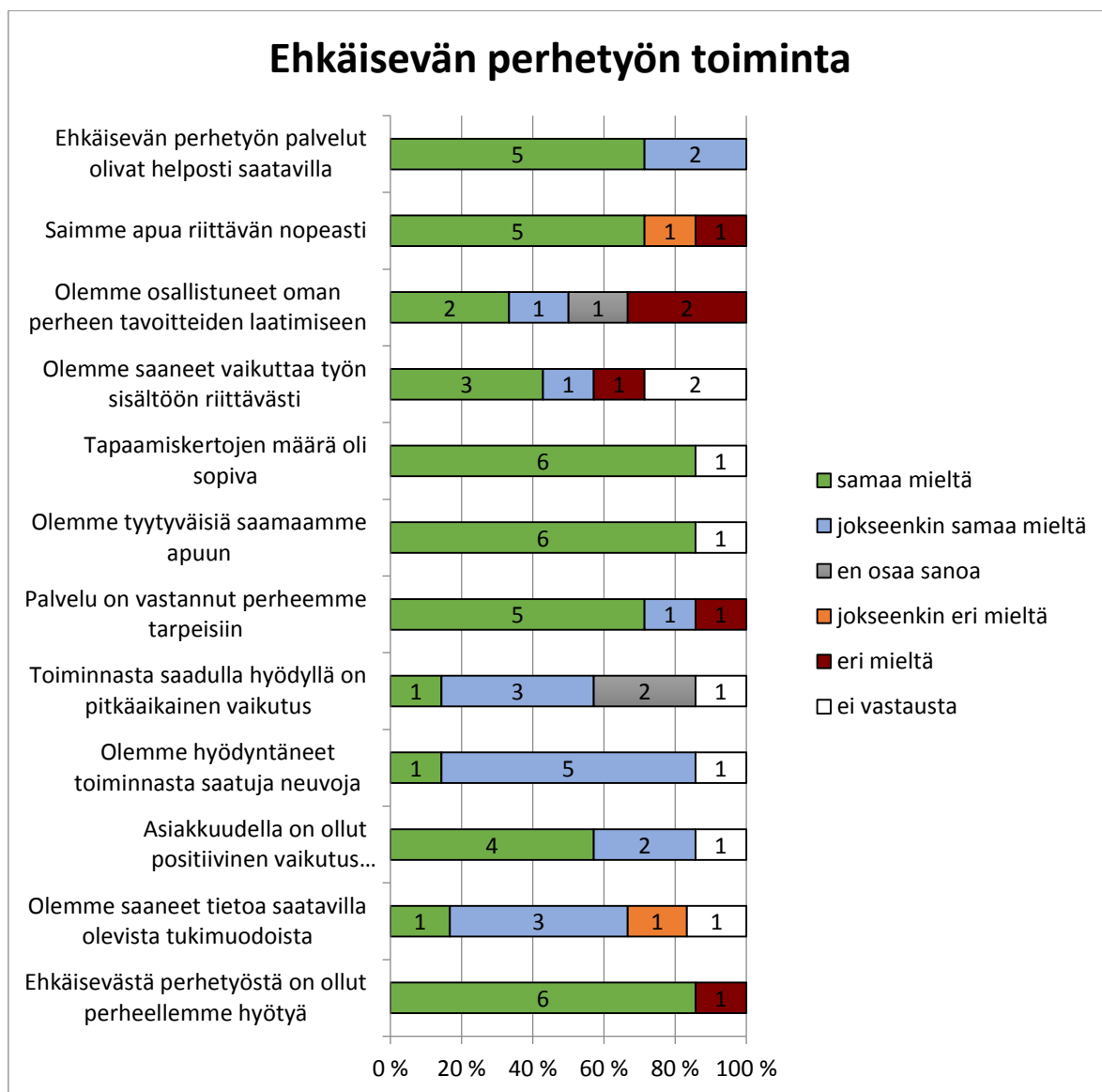
8.3.1 Tuki ja sen riittävyys

Kaikki perheet, jossa ehkäisevä perhetyö oli jatkunut ensimmäisen tapaamisen jälkeen, kokivat, että tuki oli hyvää ja riittävää. Yksi vastaaja kertoi, että hänelle jäi tunne, että hän olisi saanut tukea tarpeen vaatiessa enemmänkin. Tuen kuvattiin olleen täydellistä juuri perheen kyseessä olevaan tilanteeseen. Tuen saamisen nopeus tuli myös vastauksissa hyvin esille.

Tuki oli todella hyvää ja riittävää, mikä tärkeintä, sitä sai nopeasti!

Yhden vastaajan kohdalla taas tuki olisi ollut tarpeen loma-aikana, mutta yhtään ehkäisevän perhetyön työntekijää ei tällöin ollut vastaajan mukaan tavoitettavissa. Vastaajan mielestä kului aivan liian pitkä aika avun pyytämisestä sen saamiseen. Saatuaan kuitenkin vihdoin yhteyden työntekijöihin vastaaja kertoi avun tulleen nopeasti.

Suurimmaksi osaksi palaute ehkäisevästä perhetyöstä oli positiivista. Yhden vastaajan kohdalla palvelu ei ollut vastannut lainkaan perheiden tarpeisiin, eikä sitä sen vuoksi ollut jatkettu pidemmälle. Seuraavassa kuviossa (Kuvio 5) nähdään, miten asiakkaat olivat kokeneet ehkäisevän perhetyön toiminnan.

Kuvio 5. Ehkäisevän perhetyön toiminta (n=7)

Ehkäisevää perhetyötä koskevissa väittämissä (Kuvio 5) kävi ilmi, että kuusi seitsemästä vastaajasta (n=7) oli tyytyväisiä palveluun sekä tapaamiskertojen määrään. Viiden vastaajan mielestä palvelua sai riittävän nopeasti ja ehkäisevän perhetyön palvelut olivat helposti saatavilla. Kuviosta voi huomata, että oman perheen tavoitteiden laatumiseen osallistuminen on aiheuttanut suurimman hajonnan vastauksissa. Yhtä vastaajaa lukuun ottamatta ehkäisevästä perhetyöstä oli ollut perheille hyötyä.

8.3.2 Ajatuksia palvelun kehittämisestä

Vaikka palaute ehkäisevästä perhetyöstä olikin pääosin positiivista, kysyttäessä perheiltä vielä mahdollisia kehittämisen tarpeita, nousi esille muutama tärkeä asia. Esimerkiksi eräs vastaaja toivoi loma-aikoihin muutosta, sillä kesällä oli ollut todella vaikea tavoittaa ketään työntekijöiden ollessa lomalla. Yksi vastaajista ehdotti enemmän yhteistyötä neuvolan kanssa esimerkiksi yhteisen palaverin muodossa ja toinen mainitsee, että markkinointia voisi olla enemmän. Myös miespuolisia työntekijöitä kaivattiin kumppaneiksi ilman isää kasvaville pojille. Eräs vastaajista nosti esille idean siitä, että perhetyöntekijät voisivat käydä esittäytymässä esimerkiksi perhevalmennuksen yhteydessä, jolloin vanhemmillä olisi tietoa palvelusta jo ennen ensimmäisen lapsen syntymää.

Yksi vastaajista kertoi uskovansa, etteivät ehkäisevän perhetyön palvelut ole kovin tuttuja niin sanotuille tavallisille perheille ja lisäksi kynnys pyytää apua voi olla korkea. Hän kertoi näkevänsä neuvolan oikeana kanavana palvelun esille tuomisessa. Vastaaja toivoi myös esimerkiksi terveyskeskuksessa työskentelevän puhelinvaihteenhoitajan osaavan ohjata tarvittavien palveluiden piiriin. Lisäksi hän korosti, että palvelusta tulisi kertoa enemmän tavallisille perheille, eikä pelkästään niille, joilla ongelmia on jo ehtinyt syntyä.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia ehkäisevän perhetyön piirissä olleiden asiakkaiden kokemuksia ehkäisevästä perhetyöstä. Tutkimuksessa haettiin vastauksia kysymyksiin, millaisena perheet kokevat ehkäisevän perhetyön prosessin ja miten ehkäisevä perhetyö on muuttanut perheen arkea. Lisäksi haluttiin selvittää miten perheet kuvaavat ehkäisevää perhetyötä ja miten he mahdollisesti kehittäisivät palvelua.

Ehkäisevän perhetyön piirissä olevat perheet ovat keskenään hyvin erilaisia niin taustoiltaan kuin perhemuodoiltaan. Myös tuen tarpeen syyt vaihtelevat osittain. Kuitenkin useimmissa perheissä yhdistävä tekijä oli keskustelun tarve ja toisen ihmisen läsnäolon tärkeys. Asiakkaiden kokemukset ehkäisevästä perhetyöstä ja työntekijöistä olivat hyvin samansuuntaisia ja suurimmaksi osaksi erittäin positiivisia. Voimme siis todeta, että työntekijät ovat asiakkaiden näkemysten mukaan osoittaneet ammattitaitonsa perheiden kanssa työskennellessään.

Kuten taustateoriassa 4.1 kerrotaan, ehkäisevässä perhetyössä jokaisen perheen kanssa tehtävä työ on aina omanlaisensa prosessi. Vastaajilla yleisesti eniten tunteita herätti luonnollisesti asiakkuuden aloittaminen, johon liittyi niin pelkoa, häpeää kuin helpotustakin. Eräs vastaajista kertoo kuitenkin, että ensimmäisen tapaamisen jälkeen turhat pelot olivat hälvenneet. Myös muissa kohdissa tuli ilmi, että useat vastaajat olivat positiivisesti yllättyneitä palvelusta. Johtopäätöksenä voimme todeta, että palvelun vastaanottaminen saattaa pelottaa aluksi, mutta osoittautuu usein kuitenkin hyväksi asiaksi. Ihmisiä tulisi enemmän rohkaista avun vastaanottamiseen, jotta turhia pelkoja ei syntyisi. Koska perhetyössä tunteiden kirjo on niin laaja, työntekijältä vaaditaan kykyä vastaanottaa ja käsitellä erilaisia tunteita.

Perheiden asiakkuudet olivat hyvin eri pituisia, mutta yhteistä oli se, että kaikkien vastaajien kohdalla asiakkuus oli päättynyt yhteisymmärryksessä. Jotkut perheistä jatkoivat toisen tukitoimen piiriin, kun taas joillekin pelkästään ehkäisevä perhetyö tarjosi riittävän tuen arjessa selviytymiseen. Tästä voimme päätellä, että ainakin joidenkin perheiden kohdalla ehkäisevästä perhetyöstä on ollut riittävää apua ja sillä on kyetty ehkäisemään perheen ongelmia tai niiden suurenemista.

Särkelän mukaan (2001, 68–71) asiakkaaseen luotu luottavainen suhde edistää suhdetta. Myös ensikontakti on tärkeä asia, sillä se määrittelee sitä, miten suhde etenee. Kuva ensimmäisestä kohtaamisesta työntekijän kanssa toimii myöhemmin asiakkaan toimintaa ohjaavana perustana. Tutkimuksessamme asiakkaat kuvasivat työntekijöistä syntyneitä vaikutelmia pelkästään positiivisiksi. Kuvauksissa esiin nousi muun muassa piirteet asiantunteva, turvallinen, luotettava ja ymmärtäväinen. Nämä vaikutelmat rakentavat hyvää vuorovaikutusta asiakkaan ja työntekijän välille. Niin kuin luvussa 3.5 kerrotaan, hyvä vuorovaikutus ja luottamus ovat todella tärkeä osa perhetyön toteutumisen kannalta ja ilman niitä työ on usein tuloksetonta. Ajattelempa, että tutkimuksessamme juuri työntekijöiden antamalla positiivisella vaikutelmalla on suuri merkitys työn toteutumisen ja hyvän palautteen kannalta.

Vastaajat kokivat myös, että on tärkeää tulla aidosti kuunnelluksi. Se, että työntekijä muistaa aiemmat keskustelut on osoitus kuuntelemisesta ja siitä, että on aidosti kiinnostunut asiakkaan tilanteesta. Rönkön ja Rytkösen (2010, 53) mukaan kuulluksi tuleminen tunne on osa kohtaamista, joka taas liittyy siihen millaisia reaktioita tai palautetta asiakas on vuorovaikutustilanteissa kertomastaan saanut. Kuulluksi tulemiseen ja kohtaamiseen liittyy ihmisen oma kokemus siitä, että hänet otetaan vakavasti ja hänellä on merkitystä. Asioiden käsittely saattaa kuitenkin hankaloitua, jos asiakas tuntee, ettei häntä kuunnella, eikä vuorovaikutuskontaktia synny.

Järvinen ynnä muut (2012, 127) toteavat, että lähes kaikki isät ja äidit tuntevat vanhemmuudessa riittämättömyyttä ja epävarmuutta sekä kaipaavat tukea siihen. Vanhemmat kokevat sosiaalisten verkostojen tuen myös tärkeäksi. Tutki-

muksemme tuloksista selviää, että pelkästään jo tieto siitä, että apua on tarvittaessa saatavilla, helpottaa suuresti. Vastaajat pitivät tärkeänä myös sitä, että vanhempi pääsee keskustelemaan ja jakamaan omia huoliaan ja ajatuksiaan toisen aikuisen kanssa. Kaikilla perheillä ei ole riittävää tukiverkostoa ympärillään, jolloin pitää turvautua ulkopuolisen apuun. Tukiverkoston tärkeys tulikin useassa kohdassa tuloksia esille.

Arjen muutoksista puhuttaessa vastauksissa nousi esille paljon vähätteleviä ja niukkoja ilmauksia, kuten arki muuttui ehkä vähän, jonkin verran tai hieman. Muutokset eivät ole ehkä niin näkyviä vastaajien kohdalla, sillä kyse on ehkäisevästä perhetyöstä, jolloin kriisit eivät yleensä ole vielä kovin suuria. Toisaalta pienetkin muutokset arjessa voivat helpottaa arkea huomattavasti. Pelkästään jo esimerkiksi se, että äiti saa välillä hetken omaa aikaa, jolloin joku muu katsoo lapsen perään, auttaa äitiä lataamaan akkujaan ja jaksamaan paremmin vanhempana. Joskus perheet tarvitsevat myös ulkopuolisen ihmisen näkemystä asioihin ja esimerkiksi neuvoja lapsen hoitoon ja kasvatukseen, joista voi olla paljonkin hyötyä arjenhallinnassa.

Muutokset eivät aina tarvitse olla suuria, sillä pienilläkin asioilla voi saada paljon hyvää aikaan. Myös Karjalainen (2013) toteaa pro gradu -tutkielmassaan, että perheiden arjen rakenteissa ei tapahtunut suuria muutoksia. Hän korostaa kuitenkin sitä, miten merkityksellisiä pienet arjen muutokset voivat olla. Hänen mukaansa ehkäisevällä perhetyöllä ei pystytty muuttamaan perheen arkea täydelliseksi, mutta vanhemmat kuvasivat sitä kuitenkin helpommaksi. Perhetyöllä on pyritty ohjaamaan perhettä neuvojen ja keskusteluiden avulla kohti parempaa arkea, jonka jälkeen vastuu arjen sisältöjen rakentamisesta jää perheille.

Uusimäki (2005, 184) kirjoittaa, että perhetyön suoranaiset vaikutukset eivät näy perheessä aina välittömästi ja myös perhetyön taloudelliset vaikutukset näkyvät vasta viiveellä ja pidemmällä ajanjaksolla. Työn välilliset vaikutukset näkyvät usein perheen toimintakyvyn lisääntymisenä ja vahvistumisena. Aina ei voida myöskään olla varmoja, mitä perheessä olisi tapahtunut ilman perhetyötä. Uusimäen mukaan on pystytty osoittamaan, että vastaamalla perheiden tarpeisiin ajoissa on estetty erityispalveluihin joutumista ja huostaanottoja.

Tuen saamisen nopeus sai kiitosta useamman asiakkaan vastauksissa. Kuten taustateoriassa (4) jo todettiin, ehkäisevässä perhetyössä pääpaino on juuri nopeassa ja oikea-aikaisessa avussa, jotta perheen ongelmat eivät ehtisi muuttamaan suuremmiksi ja kasaantumaan. Kaikki eivät kuitenkaan olleet samaa mieltä palvelun nopeudesta, sillä loma-aikana palvelua oli erään vastaajan mukaan vaikea saada. Väsyneelle ja neuvottomalle vanhemmalle kaksikin viikkoa on jo pitkä aika odottaa avun saamista. Loma-ajat tulisi järjestää niin, että työntekijät ovat eri aikaan lomalla ja aina joku ihminen olisi tavoitettavissa kuukaudesta riippumatta. Tutkimuksessa kyseessä olevassa kunnassa kerrotaan kuitenkin, että loma-ajat on suunniteltu niin, että aina joku työntekijöistä on tavoitettavissa.

Tuloksista selvisi, että yksi vastaajista olisi toivonut ehkä myös kotiapua ja sitä, että perhetyöntekijällä ei olisi ollut niin kiire. Lisäksi hän toivoi, että työntekijä olisi ollut perheessä hieman pidempään kuin kaksi tuntia kerrallaan ja työntekijöitä olisi voinut olla kaksi perhettä kohden. Uuden sosiaalihuoltolain (1301/2014) myötä kunnalla on velvollisuus järjestää lapsiperheille tarvittaessa kotipalvelua. Kotipalvelua annetaan esimerkiksi synnytyksen, sairauden, vammaan tai muun vastaavan toimintakykyä alentavan syyn tai erityisen perhe- tai elämäntilanteen perusteella, eikä oikeus kotipalvelun saamiseen edellytä lastensuojelun asiakkuutta. (HE 164/2014.) Ennen lakiuudistusta kotipalvelu ei ole ollut kunnille pakollista järjestää, mutta tutkimuksessa kyseessä olevassa kunnassa sitä on ollut tarjolla.

Asiakkuusprosessin vaihe, tilanteen vaikeusaste, perheen koko sekä työntekijöiden resurssitilanne vaikuttavat valintaan, tehdäänkö työtä yksin vai parityönä. Parityössä toinen työntekijöistä voi tarvittaessa keskittyä lapsiin toisen keskittyessä vanhempiin. Monen perheen kohdalla parityöskentely tulee edullisemmaksi, sillä se mahdollistaa muutosten saavuttamisen nopeammin. (Järvinen ym. 2012, 210).

Lakiuudistuksen myötä perhepalveluiden painopiste muuttuu erityispalveluista peruspalveluihin. Ennaltaehkäiseviin palveluihin ja varhaiseen puuttumiseen panostetaan siis entistä enemmän. Esimerkiksi perhetyötä, tukihenkilöitä ja -perheitä sekä vertaisryhmiä on mahdollista saada jatkossa myös yleisinä perhepalveluina ilman lastensuojelun asiakkuutta palvelutarvearvion perusteella. (Sosiaalihuoltolaki uudistuu 2015.) Koska resursseja suunnataan jatkossa enemmän ehkäiseviin palveluihin, voidaan perheissä mahdollisesti useammin työskennellä myös pareittain.

Selvittäessämme asiakkaiden käsityksiä ehkäisevän perhetyön palvelusta, yksi vastaajista uskoi ehkäisevän perhetyön auttavan myös avuttomia vanhempia. Useilla perheillä kyse ei ole kuitenkaan avuttomuudesta, mutta heillä saattaa olla pelko, että heidät leimataan avuttomiksi joutuessaan hakemaan apua. Tämä taas saattaa johtaa siihen, että perheet eivät lopulta hae apua lainkaan. Toisaalta vastauksista tuli myös ilmi, että avun hakeminen on niin sanotusti nykypäivää ja perheillä on yhä enemmän avun tarpeita. Kynnys avun hakemiseen voi olla matalampi perheiden tietäessä, että apua tarvitsevat ja hakevat muutkin perheet. Uusi sosiaalihuoltolaki pyrkii vaikuttamaan myös tähän, määrittelemällä perhetyön osaksi peruspalveluita.

Uusimäen (2005, 43, 77, 187) selvityksen mukaan, avun pyytäminen tai sen saaminen ei tee perheestä yhtään sen huonompaa kuin ilman apua pärjäävä perhe. Monen perheen kohdalla lastensuojelu tekee palvelusta leimaavan ja siksi onkin tärkeää erottaa lastensuojelun perhetyö ennaltaehkäisevästä perhetyöstä. Myös avun suuntaaminen juuri ongelmaperheisiin voi aiheuttaa leimautumisen kokemista ja vaikeuttaa avun pyytämistä. Tällöin apu saattaa tulla perheille liian myöhään ja ongelmat ehtivät kasaantua.

Tuloksistamme kävi ilmi, että ulkopuolisen tuen vastaanottaminen voi tuntua aluksi pelottavalta. Vanhempien näkökulmasta ei ole aina helppoa hakea apua ja tukea perheelle, sillä kynnys palveluiden hakemiseen saattaa olla korkea ja oikean palvelun löytyminen vaikeaa. Vanhemmilla voi olla myös tietämättömyyttä esimerkiksi siitä, mitä palvelu pitää sisällään, mitä ammattilaiset heiltä odottavat, miten heidän kanssaan työskennellään ja mihin tällä kaikella pyritään. (Järvinen ym. 2005, 40–41.) Vaikka ehkäisevän perhetyön aloittaminen herätti vastaajissa myös negatiivisia tuntemuksia, vastauksista selvisi, että monet olivat lopulta positiivisesti yllättyneitä saamastaan palvelusta.

Jotta ehkäisevä perhetyö toteutuisi parhaalla mahdollisella tavalla, voimme toteuttamamme tutkimuksen pohjalta todeta, että palvelua pitäisi tuoda enemmän ihmisten tietoisuuteen. Matala kynnys hakeutua palveluun ehkäisisi ongelmien suurenemista ja lastensuojelun asiakkauksia. Monella voi olla myös pelkoa ja virheellisiä käsityksiä lastensuojeluun liittyvistä asioista, esimerkiksi siitä, että lapsista joudutaan luopumaan, jos apua pyydetään. Väärien käsitysten kumoaminen ja kattava informaatio erilaisista palveluista auttaisivat varmasti perheitä pyytämään apua helpommin.

Tutkimuksessamme nousi esille ajatus siitä, että neuvola voisi kertoa ehkäisevästä perhetyöstä enemmän ja perhetyöntekijät voisivat käydä esittäytymässä perhevalmennuksessa vanhemmille jo ennen ensimmäisen lapsen syntymää. Tällöin perheillä olisi tieto palvelusta jo ennen kuin ongelmia ehti syntyä. Lisäksi avun hakemisen kynnys voisi olla matalampi, kun palveluista olisi tietoa ja työntekijöiden kasvot olisivat tutut.

Tämän opinnäytetyön pohjalta ehkäisevän perhetyön saatavuutta ja riittävyyttä kyseessä olevassa kunnassa on asiakkaiden mukaan kuvattu pääasiassa positiivisesti. Ehkäisevä perhetyö vaikuttaisi olevan hyvin tärkeää perheiden ongelmien ehkäisyssä ja vanhemmuuden tukemisessa. Kyseistä palvelua tulisi tuoda vielä enemmän näkyviin niin sanottuna matalan kynnyksen palveluna, jotta perheet osaisivat hakea apua ajoissa, ennen ongelmien kasaantumista suuremmiksi.

10 POHDINTA

Lopuksi pohdimme opinnäytetyöprosessimme kokonaisuutta ja sen aikana heränneitä ajatuksia. Lisäksi tarkastelemme työskentelymme sujumista ja siinä onnistumista sekä vastaan tulleita haasteita. Tarkoituksenamme on tuoda esille myös mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

Aloitimme työskentelyn syyskuussa 2014 tutustumalla perhetyöhön ja erityisesti ehkäisevään perhetyöhön niin kirjallisuuden kuin aiempien tutkimustenkin avulla. Saimme kannustusta opinnäyteohjauksen kautta, etenkin aivan alkuvaiheessa, kun työmme haki vielä tarkempaa muotoaan. Myös luennoilta saatu tieto tuki oppimistamme.

Teoreettisen pohjatyöskentelyn lisäksi pääsimme kuulemaan yhteistyökuntamme työntekijöiden näkemyksiä ja saimme hyviä vinkkejä tutkimuskysymystemme sisältöön. Työelämän kanssa käytyjen keskusteluiden avulla tutustuimme meille vielä entuudestaan melko tuntemattomaan työhön ja varsinkin sen käytännön sisältöön ja toimintamalleihin. Kaiken kaikkiaan pääsimme tutustumaan aiheeseemme melko kokonaisvaltaisesti ja monesta eri näkökulmasta. Lisäksi työntekijät jaksoivat lukea ja kommentoida kirjoittamaamme teoriaa matkan varrella ja saimme siitä palautetta. Tämä omalta osaltaan kannusti työskentelyssä. Myös muu tarvittava yhteydenpito työelämäkontaktin kanssa sujui hyvin.

Työskentelyämme tukivat samankaltaiset ajattelutavat, tyyli kirjoittaa sekä yhteneväiset tavoitteet koskien opinnäytetyötämme. Myös henkilökemioilla on merkityksensä ja tärkeänä pidämme myös huumorin sisältymistä työskentelyymme, sillä se on pitänyt mielen virkeänä aherruksen keskellä. Tuntuikin luonnolliselta toteuttaa opinnäytetyö juuri tällä kokoonpanolla.

Koska meitä oli kolme tekemässä samaa työtä, toi se mukanaan myös haasteita koskien esimerkiksi aikataulujen yhteensovittamista keskenään erilaisissa elämäntilanteissamme. Hetkittäin yhtenäisen tekstin rakentaminen monista eri palasista vei huomattavan paljon aikaa, koska olemme tarkkoja myös kielioppia ja sisällön selkeyttä koskevissa asioissa. Opinnäytetyölle suunnittelemamme aikataulu piti kuitenkin hyvin. Erimielisyyksiltäkään ei voitu täysin välttyä, mutta ne uskallettiin ottaa puheeksi ja niistä päästiin yhteisymmärrykseen. Näin ollen myös joustamis- sopeutumis- ja suunnittelukykyämme koeteltiin.

Haasteista huolimatta kolmen opiskelijan yhteistyö sujui hyvin ja saimme aikaiseksi hedelmällisiä keskusteluja ja pohdintaa sekä näin ollen myös enemmän näkökulmia asioihin. Pääsimme kommentoimaan toistemme kirjoittamia kappaleita rakentavasti, sillä usein omalle tekstilleen saattaa tulla sokeaksi. Toisen mielipide ja näkökulma selkiyttävät omaa ajattelua ja kokonaiskuva. Koemme, että opinnäytetyön tekeminen on entisestään vahvistanut yhteistyötaitojamme ja uskomme niistä taidoista olevan hyötyä tulevaisuudessa toimiessamme työyhteisöjen jäseninä.

Haastattelulomakkeiden laatiminen oli haasteellista ja teimme sitä ensimmäistä kertaa. Näin jälkempäin huomaammekin muutamia kysymyksiin ja taulukoihin liittyviä asioita, joita tekisimme toisin. Lisäksi kysymysten etenemisjärjestykseen olisi ollut syytä kiinnittää enemmän huomiota ja tehdä tarkentavia kysymyksiä arjen muutoksiin liittyen. Toisaalta lomakkeesta ei saanut tulla liian pitkä, sillä se olisi voinut vaikuttaa siihen, kuinka moni kyselyn jaksaa täyttää alusta loppuun.

Haastattelulomakkeista palautui täytettynä 50 prosenttia. Tutkimuksen suuremman luotettavuuden vuoksi olisimme toivoneet niitä palautettavan enemmän. Saimme kuitenkin lomakkeista ja haastatteluista melko kattavan aineiston tutkimuksellemme, ja vastausten perusteella ehkäisevä perhetyö on todettu erittäin tärkeäksi ja toimivaksi palveluksi. Haluammekin tämän tutkimuksen

avulla korostaa ehkäisevän työn tärkeyttä ja kuuluttaa sitä, kuinka ehkäisevän työn avulla säästetään niin ihmisiä kuin rahaakin.

Tutkimusta toteuttaessamme meitä kohtaan osoitettiin luottamusta ja pääsimme kohtaamaan ehkäisevän perhetyön asiakkaita ja kuulemaan heidän kokemuksestaan koskien kyseistä palvelua. Olemme tyytyväisiä siitä, että tutkimuksemme otettiin hyvin vastaan myös heidän puoleltaan ja osaa saimme haastatella anonyymien haastattelulomakkeiden lisäksi myös henkilökohtaisesti. Juuri näistä kasvokkain tapahtuvista haastatteluista koimme saaneemme erityisen paljon myös itsellemme arvokasta kokemusta ja varmuutta asiakkaan kohtaamiseen.

Tutkimustuloksistamme kävi ilmi avun pyytämiseen liittyvän usein häpeää. Perheessä voi olla myös ajatus siitä, että täytyy pärjätä itse tilanteessa kuin tilanteessa. Tänä päivänä yhteiskuntamme korostaa jatkuvasti pärjäämistä, tuottavuutta, tehokkuutta ja täydellisyyttä, joka saattaa osaltaan vaikuttaa näihin ajatuksiin. Olisi kuitenkin tärkeää, että vanhempi uskaltaa myöntää itselleen tarvitsevansa apua ja myös pyytää sitä. Voisiko näiden niin sanottujen pärjääjä-äitien ajatuksiin vaikuttaa esimerkiksi puhumalla enemmän siitä, että on hyväksyttävää tuntea välillä väsymystä ja negatiivisia tunteita? Vanhemmilta ei tulisi myöskään vaatia aina täydellistä vanhemmuutta, vaan enemmän pitäisi pohtia, mitä on kyllin hyvä ja riittävä vanhemmuus.

Järvinen kirjoittaa, että tänä päivänä vanhemmuudelta vaaditaan jatkuvaa itse-reflektointia, jota toteutetaan käyttämällä sosiologista sekä psykologista asiantuntijatietaoa, vanhemmuutta koskevia uskomuksia sekä median välittämiä malleja toisten elämäntyyleistä. Nykyaika on täynnä erilaista ja ajoittain keskenään ristiriitaistakin asiantuntijatietaoa muun muassa siitä, miten lasta tulisi kasvattaa ja hoitaa. Voidaan sanoa, että nykyään vanhemmat, etenkin äidit ovat monien vaatimusten ja voimattomuuden tunteiden ristitilassa. (Järvinen ym. 2005, 40–42.)

Tulosten perusteella näkisimme, että neuvola tavoittaa perheitä parhaiten ja siellä tehtävään työhön tulisi panostaa niin, että lastenhoidosta, kasvatuksesta ja muista vanhemmuuteen liittyvistä asioista olisi mahdollista käydä enemmän keskustelua. Näitä keskusteluja olisi hyvä käydä nykyistä enemmän myös jo ennen lapsen syntymää. Uskomme myös perhevalmennuksen lisäämisellä ja aktiivisemmalla ohjauksella vertaisryhmiin, kuten vauva-vanhempi-ryhmiin, olevan positiivisia vaikutuksia perheiden arkeen. Avun hakemisesta tulisi puhua enemmän ja tuoda sitä keskustelun avulla lähemmäs ihmisiä. Perheillä tulisi olla tietoa mahdollisista tukeen liittyvistä palveluista ja niistä olisikin hyvä kertoa jo ennen ongelman syntymistä tai avun akuuttia tarvetta.

Neuvolan mainitsemme usein, koska se on monesti ainoa paikka, jossa kaikki lapsiperheet käyvät lasten ollessa alle kouluikäisiä. Jokaisessa neuvolassa tulisikin olla oma ehkäisevä perhetyöntekijä, joka keskittyy vanhempiin sillä välin, kun lapsi on terveydenhoitajan luona. Mietimme myös, pitäisikö vanhempien

mielialaa kartoittaa useammin, ja olisiko sen avulla mahdollista saada enemmän vertailupohjaa, esimerkiksi saman henkilön vuoden takaisista tuloksista. Myös muutokset vanhempien mielialassa voitaisiin tällöin huomata helpommin.

Ajatuksia herätti niin ikään se, kuinka helposti apua saa, mikäli sitä ei itse pyydä. Yksi kyselyymme vastanneista soitteli sitkeästi ehkäisevään perhetyöhön, kunnes muutaman viikon päästä sai avun. Kaikki eivät kuitenkaan ole yhtä sitkeitä. Huomataanko perheiden hätä esimerkiksi neuvolassa tarpeeksi hyvin, kun siellä keskitytään enemmän lapsen asioihin, jolloin vanhemmat usein jäävät vähemmälle huomiolle. Ongelmien havaitseminen vaatii työntekijältä tunteälyä ja läsnäoloa, jotta ongelmiin päästäisiin puuttumaan ja ne havaittaisiin ajoissa.

Pohdimme myös ennaltaehkäisevän perhetyön nimeä ja sen leimaavuutta. Ehkäisevä perhetyö voidaan liittää usein lastensuojeluun ja huostaanottoihin. Tällaiset seikat vaikuttavat omalta osaltaan siihen, kuinka helppo palvelua on hakea ja vastaanottaa. Auttaisiko nimen muuttaminen esimerkiksi perheavuksi?

Ajattelemme, että tulevana sosionomeina voimme olla vaikuttamassa näihin asioihin. Koemme, että omalla asenteellamme on mahdollista vaikuttaa yleisesti vallitseviin asenteisiin. Lisäksi jo varhaiskasvatuksessa tulisi panostaa entistä enemmän ihmisten hyvinvointiin, asenteisiin ja elämänhallintaan liittyviin taitoihin.

Kaiken kaikkiaan olemme tyytyväisiä tutkimuksemme lopputulokseen ja uskomme opinnäytetyöstämme olevan hyötyä itsellemme tulevaisuudessa. Tämän lisäksi toivomme sen antavan jotain myös yhteistyökuntamme työntekijöille, herättävän ajatuksia lukijoissa sekä virittävän keskustelua.

Yhtenä mielenkiintoisena jatkotutkimusaiheena olisi tutkia, kuinka moni ehkäisevän perhetyön piirissä ollut perhe siirtyy myöhemmin lastensuojelun asiakkaaksi. Toisin sanoen, kuinka hyvin kriisien ja ongelmien syntymiseen ja niiden suuremmiksi muotoutumiseen on pystytty vastaamaan ehkäisevän perhetyön keinoin.

LÄHTEET

- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. 4. uud. p. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 4. painos. Jyväskylä: Gummerus.
- HE 164/2014 vp. 2014. Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaalihuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Viitattu 18.2.2015 [http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw/?\\${APPL}=akirjat&\\${BASE}=akirjat&\\${THWIDS}=0.45/1424243625_247819&\\${TRIPPIFE}=PDF.pdf](http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw/?${APPL}=akirjat&${BASE}=akirjat&${THWIDS}=0.45/1424243625_247819&${TRIPPIFE}=PDF.pdf)
- Heino, T. 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset. Selvitys lastensuojelun kehittämisohjelmalle. Helsinki: Stakes.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2004. Tutkimushaastattelu -teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistokustannus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. uud. p. Helsinki: Tammi.
- Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen. Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitossa. Helsinki: Finn Lectura.
- Johansson, M. & Berg, L. 2011. Opastava yhteistyö perheiden kanssa. Helsinki: Profami.
- Joronen, K. 2006. Perhe - nuoren elämän turva, uhka ja mahdollisuus. Teoksessa Helminen, J. (toim.) Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen tutkimusraportti. Jyväskylä: PS-kustannus, 37–59.
- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. 2. uud. p. Helsinki: Edita.
- Karjalainen, K. 2013. ”Se on kokoajan parantanut niinku sika juoksuaan” – Vanhempien arjelle ja ennaltaehkäisevälle perhetyölle antamat merkitykset. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma.
- Kekkonen, M. 2004. Vanhemmuutta etsimässä ja tukemassa. Lapsiperheiden peruspalveluiden kehittäminen. Stakes raportteja 281. Helsinki: Stakes.
- Kettunen, T., Ihalainen, J. & Heikkinen, H. 2001. Monimuotoinen sosiaaliturva. Helsinki: WSOY.

Kettunen, N. 2014. Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö säästää perheitä ja rahaa. Viitattu 8.1.2014. http://yle.fi/uutiset/ennaltaehkaiseva_lastensuojelutyo_saastaa_perheitaj_rahaa/7648880?ref=leiki-uu

Kuikka, M. 2005. Mitä varhaisella puutumisella tarkoitetaan? Teoksessa Laakso, H. (toim.) Varpu, Lapselle tukea ajoissa. Kirjoituskokoelma, Opettaja numero 38B, 6-8. Viitattu 8.1.2015. <http://www.lskl.fi/files/129/A10YZdyp.pdf>

Lastensuojelulaki nro 417/2007. 13.4.2007 Viitattu 12.11.2014. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lindqvist, U. 2008. Varhainen tuki – kohti hyviä käytäntöjä. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto oppaita ja työkirjoja 2008:7. Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Viitattu 11.1.2015. <http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/69e094004a1563bd951bf5b546fc4d01/VarhTuki-NETTI.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=69e094004a1563bd951bf5b546fc4d01>

MLL. n.d.a. Vanhempainnetti. Varhainen vuorovaikutus. Viitattu 14.10.2014. http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/lapsen_ja_vanhemman_varhainen_vu/

MLL. n.d.b. Vanhempainnetti. Vanhemmaksi kasvu. Viitattu 14.10.2014. http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/vanhemmaksi_kasvu/lapsuuden_kokemukset/

Myllärniemi, A. 2007. Lastensuojelun avohuollon perhetyö ammattikäytäntönä – jäsenyksiä perhetyöstä toimintatutkimuksen valossa. 6/2007. Soccan ja Heikki Warisinstituutin julkaisusarja. Viitattu 9.2.2015. http://www.socca.fi/files/90/Lastensuojelun_perhetyo_ammattikaytantona.pdf

Pihlman, O. 2014. Raisio säästi lastensuojelussa miljoona euroa – nyt uutena palveluna kirjastosta lainattava perhevalmentaja. Viitattu 8.1.2015. http://yle.fi/uutiset/raisio_saasti_lastensuojelussa_miljoona_euroa_nyt_uutena_palveluna_kirjastosta_lainattava_perhevalmentaja/7417430

Räsänen, H. n.d. Kvalitatiiviset tutkimusmenetelmät. Diaesitys. Hämeen ammattikorkeakoulu. Viitattu 20.1.2015. http://www.hamk.fi/verkotot/kudos/menetelmat/Documents/4_Kvalitatiiviset_tutkimusmenetelmaet.pdf

Rönkkö L. & Rytönen T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOY.

Rönkä, A. & Kinnunen, U. 2002. Perhe ja vanhemmuus. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Sosiaalihuoltolaki nro 1301/2014. 30.12.2014. Viitattu 18.2.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>

Sosiaalihuoltolaki uudistuu. 2015. Uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014) ja siihen liittyvät muut lainsäädäntöuudistukset. Sosiaalihuoltolain aluekierros, keivät 2015/ Lapsiperheet. Sosiaali- ja terveysministeriö. Diaesitys 3.2.2015. Viitattu 18.2.2015. [fi-le:///C:/Users/Anni/Downloads/3.4.%20L%C3%A4hde%20Lasten%20ja%20nuorten%20palvelut%2022.1.2015.pdf](file:///C:/Users/Anni/Downloads/3.4.%20L%C3%A4hde%20Lasten%20ja%20nuorten%20palvelut%2022.1.2015.pdf)

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma Kaste 2012–2015. 2012. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:1. Helsinki. Viitattu 2.12.2014. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5197397&name=DLFE-18303.pdf

Särkelä, A. 2011. Välittäminen ammattina. Näkökulmia sosiaaliseen auttamistyöhön. Tampere: Vastapaino.

Tuomi, J. & Sarajärvi A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus.

Törrönen, M. 2012. Onni on joka päivä. Lapsiperheen arki ja hyvinvointi. Helsinki: Gaudeamus.

Uusimäki, M. 2005. Perhetyötäkö kaikki? Julkaisusarja 20. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Oulu. Viitattu 14.12.2015. http://www.sosiaalikallega.fi/poske/julkaisut/julkaisusarja/Julkaisu_20.pdf

Valli, R. 2010. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. 3.uud.p. Jyväskylä: PS-kustannus, 103–112.

Vehkalahti, K. 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Tammi.

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Vuori, R. & Nätkin, R. 2007. Perhetyön tieto ja kritiikki: johdanto perhetyön muuttuvaan kenttään. Teoksessa Vuori, N. & Nätkin, R. (toim.) Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino, 7-38.

Yle Uutiset. 2014. Lastensuojelun asiantuntija: Perhetyö entistä paremmin saataville. Viitattu 8.1.2015. http://yle.fi/uutiset/lastensuojelun_asiantuntija_perhetyo_entista_paremmiin_saataville/7646923

TIEDONANTO

Tiedonanto. 2014. Keskustelu. 3.12.2014.

Tiedonanto. 2015. Sähköposti. 12.1.2015.

Tiedonanto. 2015. Sähköposti. 4.3.2015.

SAATEKIRJE

18.12.2014

Hei!

Olemme kolme Hämeen Ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijaa. Teemme opinnäytetyötä asuinkuntanne ehkäisevään perhetyöhön liittyen. Tarkoituksenamme on selvittää ehkäisevän perhetyön ja sen tukitoimien piirissä vuonna 2014 olleiden asiakkaiden kokemuksia palvelusta. Vastauksenne perusteella saamme arvokasta tietoa tutkimukseemme ja niiden perusteella kunnan on mahdollista kehittää palvelua.

Olette olleet halukkaita osallistumaan tutkimukseemme, jonka aloitamme oheisella kyselylomakkeella. Toivomme myös, että mahdollisimman moni voisi osallistua henkilökohtaiseen haastattelun, jossa on mahdollisuus kertoa tarkemmin omista kokemuksista ehkäisevään perhetyöhön liittyen.

Käsitlemme kyselylomakkeet luottamuksellisesti, eli niitä eivät näe myöskään perhetyöntekijät tai muut ulkopuoliset henkilöt. Kunnan nimeä ei myöskään mainita missään vaiheessa tutkimustamme. Kokoamme vastaukset yhteen ja teemme niistä yhteenvedon, joka julkaistaan opinnäytetyösämme. Tämän jälkeen lomakkeet hävitetään. Vastaajan nimi tai henkilöllisyys ei tule esille missään vaiheessa tutkimusta.

Täytetyt kyselylomakkeet postitetaan **8.1.2015** mennessä mukana tullessa palautuskuoressa.

Kiitos osallistumisesta!

Ystävällisin terveisin,

Alina Tamsi, Anni Virtanen ja Johanna Merioja

Jos teillä on kysyttävää, voitte olla meihin yhteydessä sähköpostitse:

alina.tamsi@student.hamk.fi

anni.virtanen@student.hamk.fi

johanna.merioja@student.hamk.fi

KYSELYLOMAKE

ASIAKKAIDEN KOKEMUKSIA EHKÄISEVÄSTÄ PERHETYÖSTÄ

Mikäli vastauksille varattu tila ei riitä, voitte jatkaa vastausta paperin toiselle puolelle.

TAUSTATIEDOT

Ketä perheeseen kuuluu?

Perheenne lapset:

Lapsen ikä	Lapsen sukupuoli

ASIAKKUUDEN VIREILLETULO

Mitä kautta olette saaneet tietoa ehkäisevästä perhetyöstä?

Kenen toimesta ohjauduitte ehkäisevän perhetyön piiriin?

”Kuuntelu ja empaattinen ymmärrys helpottivat omaa ahdinkoa”

ALOITUSVAIHE

Miten kuvailisitte ehkäisevää perhetyötä? (miksi sitä tehdään..)

Miltä ehkäisevän perhetyöhön aloittaminen tuntui ja millaisia ajatuksia se herätti?

Mihin asioihin odotitte apua?

Miltä tuntui olla ensimmäisen kerran yhteydessä perhetyöntekijöihin?

”Kuuntelu ja empaattinen ymmärrys helpottivat omaa ahdinkoa”

Millaisen vaikutelman saitte perhetyöntekijästä/perhetyöntekijöistä?

TAPAAMISVAIHE

Mitä ajatuksia ensimmäisen käynnin/tapaamisen jälkeen heräsi?

Minkälaista apua saitte ehkäisevästä perhetyöstä?

Millä tavoin muutoksia saavutettiin?

”Kuuntelu ja empaattinen ymmärrys helpottivat omaa ahdinkoa”

Miten kuvailisitte yhteistyötänne perhetyöntekijöiden kanssa?

Mitä mieltä olette ehkäisevän perhetyön tarjoamasta tuesta ja sen riittävydestä?

Miten ehkäisevä perhetyö on muuttanut perheenne arkea?

Muuttuiko käsityksenne ehkäisevästä perhetyöstä asiakkuuden aikana ja jos muuttui niin miten?

”Kuuntelu ja empaattinen ymmärrys helpottivat omaa ahdinkoa”

TYÖSKENTELYN PÄÄTTÄMINEN

Asiakkuuden kesto: _____

Onko asiakkuus päättynyt? _____

Miten ja miksi asiakkuus päättyi? (sovitusti työntekijöiden kanssa/emme halunneet jatkaa, koska..)

EHKÄISEVÄN PERHETYÖN TOIMINTA

Mitä mieltä olette seuraavista ehkäisevästä perhetyön toimintaa koskevista väitteistä?
Ympyröikää mielestänne sopivin vaihtoehto.

1=eri mieltä, 2=jokseenkin eri mieltä, 3=en osaa sanoa, 4=jokseenkin samaa mieltä, 5= samaa mieltä

1. Ehkäisevän perhetyön palvelut olivat helposti saatavilla	1	2	3	4	5
2. Saimme apua riittävän nopeasti –	1	2	3	4	5
3. Olemme osallistuneet oman perheemme tavoitteiden laatumiseen yhdessä työntekijöiden kanssa	1	2	3	4	5
4. Olemme saaneet vaikuttaa työn sisältöön riittävästi –	1	2	3	4	5
5. Tapaamiskertojen määrä oli sopiva –	1	2	3	4	5
6. Olemme tyytyväisiä saamaamme apuun –	1	2	3	4	5
7. Palvelu on vastannut perheemme tarpeisiin –	1	2	3	4	5
8. Uskomme, että toiminnasta saadulla hyödyllä on pitkäaikainen vaikutus	1	2	3	4	5
9. Olemme hyödyntäneet toiminnasta saatuja neuvoja myös muissa elämäntilanteissa	1	2	3	4	5
10. Asiakkuudella on ollut positiivinen vaikutus tämän hetkiseen elämäntilanteeseen	1	2	3	4	5
11. Olemme saaneet tietoa saatavilla olevista tukimuodoista (kerhot, ryhmät ym.)	1	2	3	4	5
12. Ennaltaehkäisevästä perhetyöstä on ollut perheellemme hyötyä	1	2	3	4	5

”Kuuntelu ja empaattinen ymmärrys helpottivat omaa ahdinkoa”

EHKÄISEVÄSTÄ PERHETYÖSTÄ SAATU TUKI

Kuinka perhetyö on vaikuttanut perheenne arkeen?
Ympyröikää mielestänne sopivin vaihtoehto.

1=eri mieltä, 2=jokseenkin eri mieltä, 3=en osaa sanoa, 4=jokseenkin samaa mieltä, 5= samaa mieltä, 6=ei ole ollut tarpeellista

1. Ehkäisevä perhetyö on tukenut lasten kasvatukseen liittyvissä asioissa	1	2	3	4	5	6
2. Olemme saaneet tukea parisuhdeasioissa	1	2	3	4	5	6
3. Olemme saaneet tukea/apua kotitöiden hoitamisessa	1	2	3	4	5	6
4. Ehkäisevä perhetyö on auttanut vanhemmuudessa jaksamisessa	1	2	3	4	5	6
5. Ehkäisevästä perhetyöstä on ollut apua arjen hallinnassa	1	2	3	4	5	6
6. Työllä on ollut positiivinen vaikutus perheenjäsenten välisiin vuorovaikutussuhteisiin	1	2	3	4	5	6
7. Olemme saaneet neuvoja taloudellisissa asioissa	1	2	3	4	5	6
8. Ehkäisevä perhetyö on auttanut tukiverkostojen luomisessa	1	2	3	4	5	6
9. Ehkäisevä perhetyö on ohjannut tarvittavien palveluiden/ tukitoimien piiriin	1	2	3	4	5	6

PALAUTE EHKÄISEVÄSTÄ PERHETYÖSTÄ

Minkä arvosanan antaisitte ehkäisevästä perhetyöstä kokemuksenne perusteella? (1-5) _____

Mikä oli hyvää ehkäisevässä perhetyössä?

Miten kehittäisitte/parantaisitte ehkäisevää perhetyötä?

TEEMAHAASTATTELU

Teemahaastattelurunko

Tehtävänä oli selvittää ehkäisevän perhetyön tarjoaman tuen saatavuutta ja riittävyttä sekä sitä, miten perheen arki on muuttunut ehkäisevän perhetyön myötä. Haimme vastauksia kysymyksiin:

- Millaisena perheet kokevat ehkäisevän perhetyön tarjoaman tuen?
  - Miten ehkäisevä perhetyö on muuttanut perheen arkea?
1. Taustatiedot, ehkäisevän perhetyön aloitus
    - Mitä kautta olet kuullut ehkäisevästä perhetyöstä? (+ mitä olet kuullut?)
    - Miten tieto kyseisestä palvelusta on ollut saatavilla?(esim. ei ole juuri ”mainostettu” missään/on tuotu riittävästi esille)
    - Mikä sai teidät lähtemään mukaan palvelun piiriin? (kerro jotain perheesi tilanteesta)
    - Mitä tunteita avun pyytäminen/vastaanottaminen herätti?
    - Miten apu oli saatavilla? (Tuliko apu helposti, nopeasti, liian hitaasti, vaikeasti?)
    - Miltä tuntui olla yhteydessä perhetyöntekijöihin ensimmäistä kertaa? (kumpi otti ensin yhteyttä?)
  2. Ehkäisevän perhetyön toteutus perheessä
    - Miltä avun saaminen tuntui?
    - Millaista apu oli? (oliko riittävää, puutteellista, hyvää, huonoa?)
    - Minkälaista apua, ohjeita ja neuvoja saitte?
    - Miten ehkäisevä perhetyö on muuttanut perheenne arkea?
    - Millaisena koit perhetyöntekijän/tekijät?
    - Minkälaista yhteistyö työntekijöiden kanssa oli? (Mitä perhetyöntekijät tekivät/miten toimivat tapaamisissa, mikä oli työntekijän rooli, mikä asiakkaan rooli?)
  3. Ehkäisevän perhetyön kehittäminen
    - Mitä kautta ennaltaehkäisevää perhetyötä voisi sinun mielestäsi parhaiten tuoda ihmisten tietoisuuteen?
    - Mikä ehkäisevässä perhetyössä oli hyvää?
    - Entä mikä oli huonoa?
    - Onko sinulla ajatuksia työn kehittämiseksi?
    - Onko vielä jotakin mitä haluaisit sanoa?